

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра технології виробництва
продукції тваринництва

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ДО ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з дисципліни “Технологія виробництва продукції вівчарства й козівництва”

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
четвертого року навчання денної форми

Спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»

Освітньо-професійна програма «Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва»

Факультет біолого-технологічний
(назва факультету)

Частина III “Продуктивність овець і кіз”

ХЕРСОН - 2019

ЗАНЯТТЯ 23

ВИВЧЕННЯ МЕТОДІВ ОБЛІКУ ТА ОЦІНКИ М'ЯСНОЇ ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ОВЕЦЬ

Мета заняття. Засвоїти методи обліку та оцінки м'ясної та молочної продуктивності овець.

Матеріали і посібники. Вівці навчальної ферми, фотокартки овець, довідники, інструкції, стандарти на баранину і визначення вгодованості, виробничі приклади, розроблені співробітниками кафедри.

Зміст заняття. Вівчарство економічно вигідне тільки при одночасному виробництві високоякісної вовни і баранини. При належній технології від будь-якої породи овець можна одержати хорошу баранину, вовну і овчину. Виведено спеціалізовані швидкостиглі м'ясо-вовнові породи (куйбишевська, північнокавказька, російська довгововнова, горьківська, англійські м'ясо-вовнові, прибалтійські чорноголові, північний та південний типи українських кросбредів), від овець яких одержують баранину високої якості при економії затрат поживних речовин на 1 кг приросту.

Високі м'ясні якості притаманні грубововновим породам (гіссарська, балбаська, карачаєвська, лезгинська, гірськокарпатська, романівська та інші).

Для ефективного виробництва баранини необхідно не тільки розводити відповідні породи овець, а і мати в структурі стада не менше 60 % маток, проводити зимове ягніння, інтенсивне вирощування і відгодівлю або нагул овець. Цю операцію проводять планомірно, кваліфіковано, при належному контролі за збереженням поголів'я, станом здоров'я, приростами.

Виходячи з планів виробництва продукції та технології галузі даного господарства, фахівець що складає план виробництва баранини, технологічні карти вирощування молодняку і відгодівлі (нагулу) вибракуваних овець, проводить контрольне зважування, визначає порядок доставки та здачі відгодівлених овець на м'ясокомбінати. Неухильним є правило проведення відгодівлі (нагулу) інтенсивно, з використанням притаманної молодняку енергії росту з доведенням всіх овець до вищої категорії вгодованості.

Методика проведення заняття залежить від конкретних умов. Усі розрахунки, пов'язані із завданнями, проводять на основі виробничих даних вівцеферми, огляду овець, визначення їх вгодованості. Для ознайомлення з технікою забою овець, обробки туш і визначення сортності та вгодованості студенти виїжджають на м'ясокомбінат. Заняття може також проводитися в лабораторії, де виконуються спеціальні завдання.

Завдання 1. Складіть план виробництва баранини за формою 16.

Форма 16

Група тварин	Поголів'я	Вибраковка	Група для відгодівлі, гол.	Середня жива маса після відгодівлі, кг	Вироблено баранини
Барани-пробники					
Ремонтний молодняк					
Матки					
Валахи					
Молодняк					

Завдання 2. Обчисліть забійний вихід. Запишіть дані за формою 17.

Форма 17

Вгодованість	Середня перед забійна маса, кг	Забійна маса, кг	Забійний вихід, %

Завдання 3. Визначте результат відгодівлі овець протягом трьох місяців і запишіть дані за формою 18.

Форма 18

Група овець	Жива маса однієї вівці		Приріст за період відгодівлі тварин	Число голів	Приріст по всій групі
	на початку відгодівлі	у кінці відгодівлі			
Дорослі матки					
Валахи					
Молодняк					
Разом					

Завдання 4. Визначте вгодованість овець навчальної вівцеферми і запишіть дані за формою 19.

Форма 19

№	Інд. номер	Стать	Вік	Порода	Характеристика жировідкладення та висновок про вгодованість

--	--	--	--	--	--

Завдання 5. Складіть список порід овець за рівнем виробництва баранини і його якістю та запишіть за формою 20.

Форма 20

Скороспілі м'ясо-вовнові породи	Породи вовно-м'ясні	Породи з погано розвиненою м'ясністю

Молочна продуктивність овець становить інтерес з точки зору забезпечення вирощування ягнят і одержання молока як сировини для сироварної промисловості. Тонкорунні і напівтонкорунні вівці не відзначаються високою молочністю, тому їх не доять. Для одержання молока використовують деякі породи грубововнових овець. Наприклад, у смушкових порід ягнят забивають у період 1—3 дні після народження, а вівцематок доять 1—2 місяці і одержують від них 40—70 кг молока: овець закавказьких і гірськокарпатських грубововнових порід доять після підбивки ягнят у вівці 2—4 місяці; одержують від цих маток 30—40 кг молока. Молочну продуктивність обраховують шляхом контрольних надоїв або за приростом живої маси ягнят (на 1 кг приросту витрачається 5 кг молока). Добову молочну продуктивність можна визначити зважуванням ягняти до і після сосання (різницю в масі відносять на вживання ним молока (табл. 1).

Таблиця 1

Жива маса ягняти, кг

Показники	Години підсису					
	8	10	12	14	16	18
До сосання	6,1	6,2	6,3	6,1	6,2	6,1
Після сосання	6,4	6,4	6,5	6,3	6,3	6,3
Різниця в масі, відсосано молока	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2

Завдання 6. Визначте середню молочну продуктивність вівцематки, якщо ягня при народженні важить 4,3 кг, а у місячному віці 11,9.

Завдання 7. Визначте добову молочну продуктивність вівцематки, якщо ягня сосало 8 разів за добу, і запишіть дані про його живу масу за формою 21

Показники	Години підсису					
	8	10	12	14	16	18
До сосання						
Після сосання						

Завдання 8. Складіть список поріж овець, яких в умовах регіону можна використовувати для виробництва молока.

ЗАНЯТТЯ 24-25 МІЧЕННЯ ОВЕЦЬ ТА ВИРОБНИЧО-ПЛЕМІННИЙ ОБЛІК НА ВІВЦЕФЕРМІ

Мета заняття: ознайомити студентів з методикою мічення овець та основними положеннями ведення племінного обліку на вівцефермі.

Матеріали та посібники. Інструкція з ведення племінного обліку у вівчарстві та козівництві. татуювальні щіпці і набір цифр, щіпці для вищипів на вухах, бирки (сережки) для мічення тварин при ягнінні, племінні книги за плановими породами овець

Зміст та методика проведення заняття.

Завдання 1. Ознайомитися з загальними положеннями і загальними вимогами до заповнення форм племінного обліку

1. Загальні положення

1.1. Ця Інструкція, розроблена на виконання Закону України "Про племінну справу у тваринництві", визначає порядок ведення форм племінного обліку, що застосовуються у вівчарстві та козівництві, з метою організації точного, систематичного обліку продуктивності, походження кожної тварини, інших селекційних ознак для проведення селекційно-племінної роботи.

1.2. Племінний облік - це індивідуальна реєстрація суб'єктами племінної справи у тваринництві даних про племінну цінність тварин з метою одержання систематизованих відомостей, необхідних для ведення племінної справи.

1.3 Племінний облік узгоджується з бухгалтерським обліком і складається з таких елементів: зважування, мічення, запису інформації про тварину у відповідні форми племінного обліку.

1.3.1. У племінних господарствах ведуть індивідуальний облік походження і продуктивності овець та кіз усіх статевих і вікових груп.

1.3.2. У товарних стадах індивідуальний облік проводиться за групою баранів-плідників, селекційною отарою вівцематок та їх потомством,

індивідуально враховується настриг вовни і жива маса, а за рештою поголів'я складаються зведені поотарні відомості зоотехнічного обліку за настригом вовни, одержанням приплоду тощо.

1.4. Форми племінного обліку тварин ведуть спеціалісти підприємств (об'єднань) з племінної справи у тваринництві, суб'єкти племінної справи у тваринництві всіх форм власності незалежно від підпорядкованості та належності до вибуття тварин, після чого форми передаються і зберігаються в архіві.

1.5. Племінний облік у племінних вівчарських і козівничих господарствах ведуть за формами:

- форма № 1-в "Картка племінного барана" (крім смушкових порід);
- форма № 2-в "Картка племінної вівцематки" (крім смушкових порід);
- форма № 1-всм "Картка племінного барана" (для смушкових порід);
- форма № 2-всм "Картка племінної вівцематки" (для смушкових порід);
- форма № 1-кз "Картка племінного цапа";
- форма № 2-кз "Картка племінної кози";
- форма № 3-вкз "Журнал з відтворення стада овець (кіз) за 20.. рік";
- форма № 3-всм "Журнал обліку осіменіння, ягніння вівцематок і бонітування смушкових ягнят за 20..рік";
- форма №4-вкз "Журнал обліку вирощування і продуктивності племінного молодняку овець (кіз) народження 20..року";
- форма №4-всм "Акт № про результати бонітування смушкових ягнят від " " 20 року";
- форма № 5-вкз "Журнал індивідуального бонітування та продуктивності овець (кіз) за 20..рік";
- форма №5-всм "Остаточна відомість обліку якості каракульських смушків від " " 20 року";
- форма № 6-в "Зведена відомість результатів бонітування овець за 20 рік" (крім смушкових порід);
- форма № 6-всм "Відомість якісного складу стада смушкових овець за 20..рік";
- форма № 7-вкз "Акт № про підсумки класного бонітування овець (кіз) від " " 20 року";
- форма № 8-всм "Акт № _____ про ягніння смушкових вівцематок з " " _____ до " " 20 року";
- форма №9-вкз "Відомість закріплення плідників за матками на період парування (осіменіння) за 20..рік";
- форма № 10-вкз "Остаточна відомість з парування (осіменіння) овець (кіз) за 20_рік";
- форма №11-вкз "Остаточна відомість про результати ягніння овець (кіз) за 20_рік";
- форма № 12-вкз "Остаточна відомість про відлучення ягнят (козенят) від маток за 20..рік";
- форма № 13-вкз "Остаточна відомість про результати весняного (осіннього) стриження овець (кіз) за 20 рік".

Форми призначені для накопичення первинної інформації, яка потім заноситься в автоматизовану базу даних, що використовується для ведення селекційно-племінної роботи.

2. Загальні вимоги до заповнення форм племінного обліку

2.1. Усі графи у формах заповнюються чітко і розбірливо. Необхідні інформації. Не допускаються зафарбування та підтирання даних.

2.2. Примітки при заповненні форм племінного обліку не допускаються.

2.3. Кожна з ознак, що є у формах, записується певним числом цифр у залежності від точності зважування чи вимірювання. Жива маса племінних тварин і молодняку записується лише цілими числами з точністю до 1 кілограма, настриг вовни у фізичній масі з точністю до однієї десятої кілограма (один знак після коми), митої вовни - з точністю до однієї сотої кілограма (два знаки після коми), вихід чистого волокна у відсотках з точністю до однієї сотої відсотка (два знаки після коми), жива маса ягнят при народженні та відлученні від маток з точністю до одного кілограма, довжина вовни визначається в сантиметрах x точністю до однієї десятої сантиметра (один знак після коми). Усі відносні показники обчислюються у процентах з точністю до однієї десятої (один знак після коми).

3. Основні положення заповнення форм племінного обліку

3.1. Форма № 1-в "Картка племінного барана" (крім смушкових порід) (далі - картка барана) - це основний документ індивідуального обліку від народження до кінця використання тварини. Призначена для накопичення усіх відомостей, що характеризують індивідуальні і племінні якості, його родовід, лінійну належність, використання барана, загальну оцінку приплоду при народженні та відлученні, характеристику приплоду при бонітуванні. Картка барана є основним документом для запису тварини до державної книги племінних тварин (далі - ДКПТ). До складу форми входять таблиці, що мають певну інформацію.

3.1.1. Картка барана заповнюється на всіх племінних баранів-плідників і баранів-пробників, з якими ведеться індивідуальна племінна робота.

У формі зазначають:

ідентифікаційний номер позначений на правому та лівому вухах (рогах);

назву породи і породність барана відповідно до кодування порід згідно з Інструкцією з бонітування овець;

лінію, що визначається за лінією батька;

число, місяць і рік народження барана - у графі "Дата народження";

у числі скількох ягнят народився баран (цифрами) - у графі "Народився в числі";

марку і номер у ДКПТ, дату і номер наказу про запис до ДКПТ;

назву господарства, район, область - у графі "Місце народження".

назву господарства або прізвище власника тварини - у графі "Власник";

число, місяць і рік надходження барана в господарство (до власника) - у графі "Дата надходження в господарство".

3.1.2. У табл. I "Походження" заноситься інформація про продуктивність предків до третього покоління включно.

У таблиці зазначають:

ідентифікаційний номер, марку і номер у ДКПТ;

породу і породність барана за матір'ю і батьком за другим рядом родоводу.

3.1.3. У табл. II "Продуктивність предків" заноситься інформація про продуктивність предків до третього покоління включно.

У таблиці зазначають:

за яким предком заповнюють інформацію (Б-батько, М-мати, ББ-батько батька, ММ-мати матері тощо), ідентифікаційний номер і ступінь спорідненості - у першій колонці;

вік визначення продуктивності - у другій колонці;

максимальну живу масу - у третій колонці;

максимальний річний настриг немитої і митої вовни - у четвертій і п'ятій колонках;

характеристику вовни - у шостій, сьомій і восьмій колонках;

клас за результатами бонітування - словами ("еліта", перший, другий тощо) - у дев'ятій колонці.

3.1.4. У табл. III "Продуктивність барана" зазначають інформації про: настриг вовни немитої та митої; вихід чистого волокна щорічно, дату зважування (число, місяць, рік), живу масу.

3.1.5. У табл. IV "Бонітування" зазначають:

дату бонітування, вік барана та його батьків, результати індивідуальної оцінки за бонітувальним ключем (відповідно до Інструкції з бонітування овець) таких селекційних ознак:

тип і складчастість шкіри для тонкорунних порід овець: "С" - тварини з нормальним запасом шкіри; "С+" - тварини з підвищеним запасом шкіри; "С-" - тварини з малим запасом шкіри;

якість вовни:

густоту: "М" - задовільна; "М+" - густа; "ММ" - дуже густа; "М-" - рідка;

довжину (см);

звивистість: "З+" - висока; "З-" - змитий характер; "З" - завитки бажаної форми; "Зч" - завитки рівномірні й чіткі; "Зм" - маркітна;

тонину (у якості: 60; 64; 70 тощо);

вирівняність: "В" - вирівняна; "В+" - добре вирівняна; "В-" не вирівняна;

кількість жиропоту: "Ж" - нормальна; "Ж-" - недостатня; "Ж+" - надлишок; кількість, через косу лінію відмічають колір жиропоту ("Б" - білий, "С" - світлий, "К" - кремовий, "Ж" - жовтий);

пружність вовни: "П-" - недостатня; "П" - середня; "П+" - висока;

блиск: "Б" - нормальний; "Б+" - люстровий; "БВ" - відсутній; "Б-" - слабкий;

закритість руна (для овець гірськокарпатської породи): "З" - добре закрите; "З-" - недостатньо закрите;

тип конституції: М - міцна, Г - груба, Н - ніжна;
кістяк: "К" - міцний, "КН" - ніжний, "КГ" - грубий, масивний;
величину тварини - оцінка, балів: посередня - 3; добра - 4; відмінна — 5;
екстер'єр - оцінка, балів (максимально - 5);
оброслість - оцінка, балів (максимально - 5);
клас за результатами бонітування - словами;
прізвище та ініціали бонітера.

3.1.6. У табл. V "Використання барана та характеристика приплоду" зазначають інформацію про:

дату (число, місяць, рік) використання для відтворення; спосіб використання - парування чи штучне осіменіння;

оцінку сперми: "Г" - густа, "С" - середня, "Р" - рідка, "А" - відсутність сперматозоїдів;

кількість спарованих та осіменених маток, народжених ягнят та загальну оцінку приплоду при відлученні від матері.

3.1.7. У табл. VI "Характеристика приплоду при бонітуванні у віці 1 року" зазначають інформацію про рік народження приплоду; розподіл молодняку за класами; розподіл ягнят за густотою вовни (питома вага); про довжину вовни, середній настриг немитої вовни, середню живу масу.

3.1.8. У графу "Участь у виставках, нагороди" записують нагороди за участь в регіональних, міжрегіональних, державних і міжнародних виставках.

3.1.9. У графу "Особливі примітки" записують призначення барана.

3.1.10. У графу "Дата та причина вибуття" записують: число, місяць, рік і причину вибуття тварини (племінна реалізація, захворювання чи вибуття за віком та ін.).

3.2. Форма № 2-в "Картка племінної вівцематки" (крім смушкових порід) (далі - картка вівцематки) - це основний документ індивідуального обліку від народження до кінця використання тварини. Призначена для накопичення усіх відомостей, що характеризують продуктивність і племінні якості тварини, її родовід, лінійну належність, використання, загальну оцінку приплоду при відлученні, характеристику приплоду при бонітуванні. Картка вівцематки є основним документом для запису тварини до ДКПТ.

3.2.і. Картка вівцематки заповнюється на всіх племінних вівцематок, з якими ведеться індивідуальна племінна робота аналогічно до картки барана.

3.2.2. У табл.: I "Походження", II "Продуктивність предків", III "Продуктивність вівцематки", IV "Бонітування" - зазначають інформацію за позиціями, як і для барана, форма № 1-в.

3.2.3. У табл. V "Використання вівцематки та характеристика приплоду" зазначають інформацію про:

дату (число, місяць, рік) парування (осіменіння) матки;

барана, яким спарована (осіменена) вівцематка, - ідентифікаційний номер і клас плідника за результатами бонітування;

дату ягніння (число, місяць, рік);

характеристику приплоду - стать (баранчик, ярка), ідентифікаційний номер, жива маса (при народженні, відлученні, у віці 1 року, 2 років), дата відлучення, настриг немитої вовни (весняного поярку, у віці 1 року, 2 років (тільки, для грубововнових), результати бонітування - за бонітувальним ключем відповідно до пункту 3.1.5 цієї Інструкції (при відлученні та у віці 1 року).

3.2.4. У графу "Участь у виставках, нагороди" записують нагороди за участь в регіональних; міжрегіональних; державних і міжнародних виставках.

У графу "Особливі примітки" записують призначення вівцематки

3.2.6. У графу "Дата та причина вибуття" записують: число, місяць, рік і причину вибуття тварини (племінна реалізація, захворювання чи вибуття за віком та ін.)

3.3. Форма № 1-всм "Картка племінного барана" (для смушкових порід) - це основний документ індивідуального обліку від народження до кінця використання тварини. Призначена для накопичення усіх відомостей, що характеризують індивідуальні і племінні якості барана, його родовід, лінійну належність, використання барана, оцінку приплоду. Картка барана є основним документом для запису тварини до ДКПТ. До складу форми входять таблиці, що мають певну інформацію.

3.3.1. Картка барана заповнюється на всіх племінних баранів-плідників і баранів-пробників, з якими ведеться індивідуальна племінна робота.

У формі зазначають:

ідентифікаційний номер, позначений на правому та лівому вухах (рогах);

назву породи і породність;

лінію, що визначається за лінією батька;

число, місяць, рік народження - у графі "Дата народження"

у числі скількох ягнят народився баран (цифрами) - у графі "Народився в числі";

марку і номер у ДКПТ, дату і номер наказу про запис до ДКПТ;

назву господарства, район, область - у графі "Місце народження";

назву господарства або прізвище власника тварини - у графі "Власник";

число, місяць і рік надходження барана в господарство (до власника) - у графі "Дата надходження в господарство";

характеристику: рогів (розвиток, відсутність тощо); вух (розмір, звислість); хвоста (жирний, короткий, довгий).

3.3.2. У табл. I "Походження" заноситься інформація про продуктивність предків до третього покоління включно.

У таблиці зазначають:

ідентифікаційний номер, марку і номер у ДКПТ, багатоплідність, живу масу, настриг немитої вовни, забарвлення, тип, форму та розмір завитка, клас за результатами бонітування - словами.

3.3.3. У табл. II "Продуктивність барана" зазначають інформації про: живу масу; настриг вовни.

3.3.4. У табл. III "Бонітування" заноситься інформація за результатами бонітування барана у віці 2 дні, при відлученні та у віці 1 року. Селекційні ознаки при заповненні таблиці, записуються скорочено за бонітувальним ключем відповідно до пункту 4 цієї Інструкції.

У таблиці зазначають:

вік бонітування;

забарвлення, відтінок, розцвітку, вирівняність;

ширину (розмір) та щільність завитка;

тип і форму завитка;

довжину валька;

смушковий тип;

шовковистість, блиск, густоту та пігментацію волосу;

строкатість;

конституцію, товщину та щільність шкіри;

чіткість рисунка, фігурність смушка, оброслість;

загальну оцінку;

клас за результатами бонітування - словами;

висновки щодо призначення тварини - у графі "Призначення";

прізвище та ініціали бонітера.

3.3.5. У табл. IV "Використання барана та характеристика приплоду" (з форм № 3-всм, № 4-всм, №-5 всм) зазначають інформацію про:

дату використання барана, кількість спарованих (осіменених) та що ягнилися вівцематок;

народжених ягнят та їх розподілення за забарвленням, розцвіткою, типом смушків, конституцією, класами;

одержання смушків.

3.3.6. У табл. V "Спермопродуктивність барана" зазначають інформацію про об'єм і оцінку еякуляту.

3.3.7. У графу "Нагороди на виставках" записують нагороди за участь у регіональних, міжрегіональних, державних і міжнародних виставках.

3.3.8. У графу "Особливі примітки" записують призначення барана.

3.3.9. У графу "Дата та причина вибуття" записують: число, місяць, рік і причину вибуття тварини (племінна реалізація, захворювання* чи вибуття за віком та ін.).

3.4. Форма № 2-всм "Картка племінної вівцематки для смушкових порід) - це основний документ індивідуального обліку від народження до кінця використання тварини. Призначена для накопичення усіх відомостей, що характеризують продуктивність і племінні якості тварини, її родовід, лінійну належність, використання вівцематки, загальну оцінку приплоду при відлученні, характеристику приплоду при бонітуванні. Картка вівцематки є

основним документом для запису тварини до ДКПТ. До складу форми входять таблиці, що мають певну інформацію.

3.4.1.Картка вівцематки заповнюється на всіх племінних вівцематок, з якими ведеться індивідуальна племінна робота, аналогічно до картки барана.

3.4.2.У табл.: I "Походження", II "Продуктивність вівцематки", III "Бонітування" зазначають інформацію за позиціями, як для барана, форма № 1-всм.

3.4.3.У табл. IV "Використання вівцематки та характеристика приплоду" зазначають інформацію про:

дату (число, місяць, рік) парування (осіменіння) вівцематки;

характеристику барана, яким була спарована матка; дату ягніння;

характеристику приплоду - стать (баранчик, ярка), ідентифікаційний номер, жива маса при народженні, селекційні ознаки.

3.4.4.У графу "Нагороди на виставках" записують нагороди за участь у регіональних, міжрегіональних, державних і міжнародних виставках.

3.4.5.У графу "Особливі примітки" записують призначення вівцематки.

3.4.6.У графу "Дата та причина вибуття" записують: число, місяць, рік і причину вибуття тварини (племінна реалізація, захворювання чи вибуття за віком та ін.).

3.7. Форма № 3-вкз "Журнал з відтворення стада овець (кіз) за 20 рік" призначена для накопичення даних про парування (осіменіння), ягніння (окіт) і вирощування приплоду овець (кіз).

3.7.1. У формі зазначають:

ідентифікаційний номер (кличку у козівництві) і рік народження;

породу та клас матки;

ідентифікаційний номер закріпленого (основного/резервного) плідника у відповідності до відомості закріплення плідників за матками на період парування (осіменіння) (форма № 9 - вкз);

дати парування (осіменіння), ягніння та ідентифікаційний номер плідника, яким була спарована (осіменіна) матка;

характеристику приплоду при народженні та відлученні (стать, ідентифікаційний номер, жива маса, вгодованість, господарське призначення).

3.7.2. Форма заповнюється на основі даних форм № 2-в, № 2-кз. Облік приплоду після народження (мічення ягнят (козят), присвоєння ідентифікаційного номера та відповідні записи в журнал) проводиться протягом 2 тижнів.

3.8. Форма № 3-всм "Журнал обліку осіменіння, ягніння вівцематок і бонітування смушкових ягнят за 20 рік" призначена для накопичення інформації про осіменіння, ягніння вівцематок і бонітування смушкових ягнят.

У формі зазначають:

характеристику вівцематки та барана, дату парування (осіменіння) та ягніння;

характеристику приплоду, додаткову характеристику племінних баранчиків класів - "еліта" та І, господарське призначення ягняти.

3.9. Форма № 4-вкз "Журнал обліку вирощування і продуктивності племінного молодняку овець (кіз) народження 20 _____ року". Форма призначена для обліку вирощування племінного молодняку овець та кіз.

У формі зазначають:

ідентифікаційний номер тварини, стать;

інформацію про походження - ідентифікаційні номери батьків, (заповнюють на основі форм № 1-в, № 2-в, № 1-кз; № 2-кз і № 3-вкз);

належність до лінії і дату народження;

у числі скількох народжене (цифрами) ягня (козеня), живу масу при відлученні та у віці 1-1,5 року;

для овець - настриг вовни митої та немитої у віці 1-1,5 року згідно з даними індивідуальної оцінки селекційних ознак за бонітувальним ключем (форма № 5-вкз), відповідно до Інструкції з бонітування овець. Скорочений бонітувальний ключ - зазначаються показники: маса вовни, довжина, тонина, колір жиропоту, блиск, комплексна оцінка тварини.

3.10. Форма № 4-всм "Акт № _____ про результати бонітування смушкових ягнят від " _____ " 20 _____ року" призначена для накопичення інформації про результати бонітування смушкових ягнят. У формі зазначають:

номер отари, кількість вівцематок, що ягнилися, кількість народжених ягнят;

характеристику та розподіл ягнят за селекційними ознаками і класами; кількість ягнят, що залишені в стаді на вирощування за результатами бонітування;

кількість ягнят, що використані для забою на смушки;

кількість пробонітованого поголів'я ярка і баранчиків.

3.11. Форма № 5-вкз "Журнал індивідуального бонітування та продуктивності овець (кіз) за 20 _____ рік" призначена для накопичення інформації про індивідуальне бонітування та продуктивність овець (кіз), крім смушкових порід.

У формі зазначають:

дату народження;

ідентифікаційний номер і стать тварини, що бонітується, ідентифікаційні номери батька та матері;

дані бонітування - за бонітувальним ключем (відповідно до Інструкції з бонітування овець). Загальна оцінка тварини зазначається умовно "0", що відповідає:

"00000"- для тварин з видатною вовною продуктивністю і хорошими екстер'єрними формами, "0000" - для тварин з хорошою вовною продуктивністю і екстер'єром, "000" - для тварин із задовільною продуктивністю та екстер'єром, ""00" - для тварин з незадовільною продуктивністю та екстер'єром, яких вибраковують.

Особливі позначки, що застосовуються при загальній оцінці:

для тварин, що мають добру оброслість черева та ніг - "00000";

для тварин, що мають погано оброслі передні ноги та добре оброслі черево і задні ноги, - 00000;

для тварин, що мають погану оброслість передніх і задніх ніг та добру оброслість черева, - 00000;

для тварин, що мають добру оброслість передніх і задніх ніг та погану оброслість черева, - 00000;

результати бонітування - присвоєний клас словами; живу масу тварин - навесні (перед стриженням), восени із зазначенням дати зважування; показники настригу вовни за рік - ураховують настриг немитої вовни; показники молочної продуктивності для кіз

3.12. Форма № 5-всм "Остаточна відомість обліку якості каракульських смушків від " " 20 року" призначена для обліку якості каракульських смушків.

У формі зазначають:

номер отари, інформацію про кількість каракульських смушків, що віднесені до певних груп та сортів: чистопородні - чорні та сірі; кольорові та помісні.

3.13. Форма № 6-в "Зведена відомість результатів бонітування овець за 20.. рік" (крім смушкових порід).

Форма заповнюється у племінних господарствах за результатами бонітування і стриження овець на основі даних форми № 5-вкз. За наявності в господарстві двох або більше порід овець форма заповнюється у розрізі порід.

3.13.1. У формі зазначають акт про результати бонітування овець з висновками та зауваженнями.

3.13.2. У табл. I "Відомість породного та класного складу стада овець" за результатами бонітування поточного року і минулих років заноситься інформація про:

розподіл поголів'я на класи за всіма статеві-віковими групами овець. При обчисленні питомої ваги тварин окремих класів валахи не враховують. У графі 23 враховуються вівці, на яких ведеться індивідуальні племінний облік та облік продуктивності;

тварин, що йдуть перший раз на парування у віці 2,5 років - у рядку "перейрки".

3.13.3. У табл. II "Характеристика баранів, маток, ярка і перейрок за живою масою та настригом вовни" на основі даних весняного та осіннього

зважування і результатів стриження овець у поточному році форми № 5-вкз заноситься інформація про:

живу масу тварин класів "еліта" та I - за даними індивідуального обліку; на овець II, III, IV класів - за даними вибіркового зважування;

середній настриг немитої вовни на 1 голову - класів "еліта" та I, за даними індивідуального обліку; на овець II, III, IV класів і на овець, що не бонітувалися індивідуально, - за даними поотарного обліку настригу вовни.

3.13.4. У табл. III "Характеристика стада овець за результатами індивідуального бонітування" заноситься інформація за результатами індивідуального бонітування поточного та минулих років за спеціальним бонітувальним ключем відповідно до пункту 3.1.5 цієї Інструкції (форма № 5-вкз) за статеві-віковими групами тварин.

Розподіл тварин за тониною (якістю) вовни проводиться за брадфордською класифікацією.

Брадфордська система - це система, що призначена для класифікації однорідної вовни - тонкої та напівтонкої. (Кількість мотків пряжі довжиною 512 м, одержаної з одного англійського фунта /453,6 г/ митої розчесаної вовни /топса/. Число мотків топса, яке одержують з одного англофунта вовни якості).

Середній річний настриг митої вовни на 1 голову визначається за процентом виходу чистого волокна.

3.13.5. У табл. IV "Характеристика вівцематок і ярок-рекордисток" зазначається характеристика кращих у господарстві за продуктивністю, вовновими якостями та екстер'єром тварин: 20 маток, 20 переярок і 20 ярок у віці 1 року.

У таблиці зазначають:

породу, рік народження, ідентифікаційний номер тварини та у ДКПТ, інформацію про батьків;

продуктивність тварини (настриг вовни, жива маса в поточному році та максимальні показники продуктивності за період життя);

рік і результати останнього бонітування за бонітувальним ключем відповідно до пункту 3.1.5 цієї Інструкції.

3.13.6. У табл. V "Характеристика баранів-плідників" зазначається характеристика баранів-плідників (основні і резервні) у віці 2 років і старше, ремонтних і тих, що працюють у власному стаді.

У таблиці зазначають:

породу, рік народження, ідентифікаційний номер барана та номер у ДКПТ;

інформацію про батьків барана;

продуктивність тварини (настриг вовни і живу масу в поточному році та максимальні показники за період життя);

рік і результати останнього бонітування;

висновки про результати перевірки баранів за якістю потомства - у графі "Результати перевірки баранів за якістю потомства";

закріплення баранів за матками.

Характеристика баранів зазначається в такій послідовності:
основні барани для штучного осіменіння;
резервні барани для штучного осіменіння;
барани для ручного парування;
барани у віці 1,5 року для штучного осіменіння;
барани у віці 1,5 року, яких виділили для ремонту власного стада плідників;
барани у віці 1,5 року для ручного парування.

3.13.7. У табл. VI "Календарний план племінної роботи" зазначають перелік, обсяги та послідовність проведення племінної роботи зі стадом з визначенням виконавців.

3.14. Форма № 6-всм "Відомість якісного складу стада смушкових овець за 20 рік". Форма призначена для накопичення інформації щодо якісного складу стада смушкових овець.

У формі зазначають наявність поголів'я, статеві-вікові групи тварин, розподіл поголів'я тварин, їх питому вагу за класами та смушковими типами; середню живу масу перед осіменінням та вгодваність.

3.15. Форма № 7-вкз "Акт № про підсумки класного бонітування овець (кіз) від " " 20 року". Форма заповнюється у товарних господарствах комісією з бонітування овець на основі форми № 5-вкз після закінчення бонітування овець (кіз).

У формі зазначають:
породу;
розподіл пробонітованого поголів'я дорослих овець (кіз) і молодняку за класами; призначення баранів (цапів) (основні плідники, резервні, пробники), спосіб використання;
поголів'я для реалізації; стан вгодваності та вовнового (пухового) покриву овець (кіз).

3.16. Форма № 8-всм "Акт № про ягніння смушкових овець з " " до " "20...року". Форма призначена для накопичення інформації про хід та наслідки ягніння овець смушкових порід.

3.16. 1. У табл. I "Результати ягніння" заноситься інформація про: дату ягніння, наявність вівцематок на початок року і на початок ягніння; кількість вівцематок, що ягнилися;

кількість одержаних ягнят під час нормального ягніння, абортів, викиднів;

загибель та доріз суягних вівцематок;

одержання приплоду;

забій живих ягнят на смушки;

кількість пробонітованих та непробонітованих ягнят.

3.16.2. У табл. II "Відправлення ягнят на забійний пункт" заноситься інформація про:

- дату відправлення ягнят для забою на смушки;
- номер накладної;
- забарвлення ягнят;
- відправлення поголів'я (живі, мертвонароджені тощо) ягнят на забій;
- ягнят, що вибули після бонітування;
- кількість викиднів, випоротків з товарною шкуркою.

3.17. Форма № 9-вкз "Відомість закріплення плідників за матками на період парування (осіменіння) за 20 рік". Форма призначена для накопичення інформації щодо закріплення плідників за матками на період парування (осіменіння).

- У формі зазначають:
- прізвище, ім'я та по батькові чабана, номер отари, ферм
 - інформацію про маток, до яких проводиться закріплення (порода, вік, клас (за результатами бонітування), кількість маток в отарі, з них закріплено за бараном (цапом);
 - дату про початок парування (осіменіння);
 - інформацію про закріплених плідників (ідентифікаційний номер, інформацію про батьків, рік народження, результати бонітування, продуктивність, якість спермопродукції (об'єм еякуляту, оцінка сперми), призначення (основний, резервний).

3.18. Форма № 10-вкз "Остаточна відомість з парування (осіменіння) овець (кіз) за 20 рік". Форма призначена для підсумків результатів проведення парувальної кампанії і заповнюється на підставі даних форм № 3-вкз та № 9-вкз.

- У формі зазначають:
- прізвище, ім'я та по батькові чабана, номер отари, ферми;
 - кількість маток на початок парування (осіменіння), породу, клас, вгодованість та вік;
 - дату про початок парування;
 - кількість маток, що парували (осіменяли), кількість парувань (осіменіннь);
 - дату закінчення парування (осіменіння);
 - кількість спарованих маток із застосуванням ручного парування;
 - кількість спарованих маток та їх питому вагу до загальної кількості;
 - кількість маток, що залишилися яловими;
 - ідентифікаційні номери закріплених плідників (основних; резервних);
 - результативність парування (осіменіння) маток плідниками (зазначається кількість спарованих маток окремо за кожним паруванням у розрізі плідників).

3.19. Форма № 11-вкз "Остаточна відомість про результати ягніння овець (кіз) за 20 рік". Форма призначена для підсумків результатів ягніння овець (кіз) і заповнюється на підставі даних форм № 3- вкз та № 10-вкз.

У формі зазначають:

прізвище, ім'я та по батькові старшого чабана, номер отари;

породу, вік та клас маток за результатами бонітування;

дату про початок парування;

наявність маток на початок року та на початок ягніння;

кількість маток, що ягнилися, абортували;

загибель та доріз маток під час ягніння;

кількість маток, що залишились яловими та їх питома вага до загальної кількості;

дату про початок ягніння (окоту);

кількість народжених ягнят (козенят) (живих, мертвих, усього) та їх питому вагу до кількості маток, що ягнилися;

загибель ягнят під час ягніння та їх питому вагу до народжених живими, доріз на смушк

наявність ягнят на кінець ягніння та їх питома вага до кількості маток на початок року, на початок ягніння та до тих, що ягнилися;

примітки (наявність виділення бруцельозних маток (голів), наявність корости й інших захворювань під час ягніння та рівень годівлі тварин).

3.20. Форма № 12-вкз "Остаточна відомість про відлучення ягнят (козенят) від маток за 20 рік". Форма призначена для накопичення інформації про результати вирощування молодняку від народження до відлучення, заповнюється на підставі даних форм № 3- вкз та № 11-вкз.

У формі зазначають:

прізвище, ім'я та по батькові старшого чабана, номер отари, ферми;

наявність маток на початок року та на початок ягніння;

народження живих ягнят (козенят): усього, у тому числі загибель до відлучення, доріз;

дату відлучення;

наявність відлученого молодняку та його питому вагу до наявності маток, що були на початок року та на початок ягніння;

середню живу масу 1 голови (кг);

відлучено приплоду - стать (баранчик /цап/, валах, ярка /кізка/), їх живу масу - загальну та середню 1 голови.

3.21. Форма № 13-вкз "Остаточна відомість про результати весняного (осіннього) стриження овець (кіз) за 20 рік". Форма призначена для підсумків результатів стриження тварин.

У формі зазначають:

прізвище, ім'я та по батькові старшого чабана;

номер отари, породи і породність, стать, вік, клас за результатами бонітування;

кількість голів в отарі - на початок року та стриження, острижено;
дату стриження (початок, кінець);
фактичний настриг вовни: усього, у середньому на 1 голову - наявної на початок стриження та на початок року;
процент виходу чистого волокна (визначається лабораторно).
У колонках класу ванн я вовни зазначають:
вид вовни (тонка - мериносова, немериносова; напівтонка - помісна, кросбредна; цигайська; пояркова; напівгруба; груба тощо);
розподіл вовни на рунну, з якої виділяється:
основна (після відокремлення від рунної поживклої, звалку, базової, тавро);
поживкла - вовна білого та світло-сірого кольору, яка втратила природний колір через пожовтіння верхівок або основи штапелю;
58-56 якості в тонкій вовні - кусок вовни різної величини білого і світло-сірого кольору;
базова - частина руна або куски вовни різної величини, що сильно забруднені сечею
звалок - руно або частка руна, що з великими труднощами піддається роз'єднанню руками;
з тавром, що змивається, - куски вовни, забрудненої фарбою;
кольорова в тонкій вовні - вовна всіх кольорів, крім білого та світло-сірого, неоднорідної в напівтонкій - куски неоднорідної вовни косичної будови, відокремлені з країв руна напівтонкої вовни;
розподіл рунної вовни за:
довжиною (I; II; III; IV згідно з ГОСТ 28491-90 "Шерсть овецья немытая с отделением частей руна") (тонка - мериносова і немериносова; напівтонка - помісна, кросбредна, цигайська, кросбредного типу), що визначається;
за тониною - у якості, починаючи з 70 до 44 і нижче;
за станом - вільна від сміття - "В" ;
мало засмічена - "МЗ";
дуже засмічена - "ДЗ";
дефектна - "Д";
засмічено-дефектна - "ЗД".
Неоднорідна вовна (напівгруба і груба) рунна основна і поживкла першої та другої груп розподіляється:
напівгруба:
1-I (перша група, перший сорт) - вовна з косичною будовою руна, середня тониною вовни до 34 мкм (до цієї групи відноситься напівгруба вовна овець, одержаних унаслідок різних варіантів схрещування);
1-I I (перша група, другий сорт) - вовна косичної будови, косиці більш жорсткі і довші, тониною понад 34 мкм (вовна гірськокарпатської породи овець);
груба: II—I (друга група, перший сорт) - вовна косичної будови, косиці м'які, середня тониною 34 мкм (вовна каракульських овець);

11-I I (друга група, другий сорт) - вовна з жорсткими косицями, великою кількістю ості, середня тонина понад 34 мкм (вовна сокільської породи овець).

Вовна нижчих сортів розподіляється:

обніжка - вовна, коротша за 25 мм (підстрижка), та вовна, острижена з нижньої частини ніг, лоба, щік овець;

кльонкер - куски вовни, дуже забруднені екскрементами у вигляді грудок.

При заповненні цієї форми використовуються дані форми № 5-вкз, актів поотарного настригу вовни тощо.

4. Скорочені позначення для заповнення форм за смушковими вівцями за бонітувальним ключем

4.1. При бонітуванні смушкових ягнят у віці 2-3 днів.

Стать ягняти - ярка (я.), баранчик (б.).

У числі скількох народився (лася) - 1, 2, 3.

Забарвлення - чорне (чор.), сіре (сір.), сур (сур), рожеве (рож.), коричневе (кор.).

Відтінок - середній (сер.), темний (т.), світлий (св)

Розцвітка - голуба (гол.), срібляста (сріб.), стальна (ст.), сива (сив.), перламутрова (перл.), молочна (мол.); свинцева (св.); чорно-сіра (чор.сір.).

Вирівняність - вирівняна (вир.), не вирівняна (не вир.).

Смушковий тип - жакетний (жак.), ребристий (реб.), плоский (пл.), кавказький (кавк.).

Ширина (розмір) завитка - дрібний (др.), середній (ер.), крупний (кр.).

Форма завитків - вальок напівкруглий (в. н.), вальок ребристий (в. реб.), вальок плоский (в. пл.), біб (б.), гривки вузькі (гр. вуз.), гривки широкі (гр.шир.), кільце (к.), горошок (гор.), штопор (шт.), ласи (л.), деформація (деф.).

Довжина вальків - довгий (д.), середній (сер.), короткий (кор.).

Щільність завитка - щільний (щ.), середньощільний (сер. щ.), пухкий (пух.).

Густота волосу - дуже густий (Д^г); густий (г.); недостатньо густий (нд.г.); рідкий (рід.).

Характер шовковистості волосу - сильно шовковисте (с.ш.); шовковисте (ш.); недостатньо шовковисте (нд.ш.); грубе (г.); сухе (сух.).

Блиск волосу - сильний (а); нормальний (н.); недостатній (нед.); матовий (матов.); скловидний (скловид.).

Строкатість - на кінці хвоста (хв.); на жировій подушці хвоста (ж.хв.); на ногах (н.); на тулубі (тул.); на голові (гол.).

Чіткість рисунка - чіткий (чіт.); недостатньо чіткий (н.чіт.); невизначений (нев.).

Шкіра - щільна (щіл.); пухка (пух.); дуже тонка (д.тон.); тонка (тон.); потовщена (пот.); товста (тов.); натягнута (нат.); вільна (віл.).

Оброслість - добра (доб.); середня (сер.); недостатня (нед.).

Конституція - ніжна (ніж.); міцна (міц.); груба (гр.).

Жива маса або розмір ягняти - дрібний (др.); крупний (кр.); середній (сер.).

Клас - "еліта" (ел.); перший (I); другий (II); брак (бр.).

4.2. При перегляді у 12-15-денному віці.

Розвиток - нормальний (нор.); відсталий (відс.).

Вгодованість - добра (доб.); середня (сер.); нижче середньої (н.с.).

Ступінь збереження пігментації - добра (доб.); нормальна (нор.); погана (пог.).

Наявність сивого волосу - немає (н.); дуже мало (д.м.); багато (б.).

Збереженість завитків - добра (доб.); задовільна (задов.); погана (п.).

Характер волосу - шовковистий (ш.); недостатньо шовковистий (нд.ш.).

Характер блиску - нормальний (нор.); недостатній (нд.); матовий (матов.).

Наявність сухого волосу - на жировій подушці хвоста (ж.хв.); на череві (чер.); сухий волос відсутній (с.в.в.).

Загальна оцінка в балах - відмінні розвиток і збереженість завитків - 5; добрі - 4; задовільні - 3.

Призначення ягняти - кращі елітні баранчики на перевірку (пер.); племінні баранчики та ярки I класу і еліта (плем.); ярки II класу (кор.); ягнята брак (гол.); ягнята на забій (заб).

Завдання 2. Ознайомитися з системою мічення та нумерації овець і кіз

1. Мічення овець і кіз здійснюється залежно від породною та племінною належності тварин, застосовують способи:

татуювання на вухах;

металеві, пластмасові бирки та кнопки на вухах;

вищипи на вухах;

випалювання на рогах;

мічення з використанням спеціальної фарби.

2. Мічення овець проводиться в такому порядку.

Ягням, одержаним від вівцематок селекційного ядра, племінним і на яких проводять перевірку баранів за якістю потомства, при народженні ставлять номер матері татуюванням на лівому вусі.

Ягням, одержаним від вівцематок інших груп в племінних господарствах, і ягням в користувальних стадах при народженні ставлять номер отари татуюванням на лівому вусі.

Ідентифікаційний номер усім ягням ставлять на правому вусі при відлученні від матері. Перша цифра цього номера означає рік народження, а наступні цифри означають порядковий номер, під яким ягнята пройшли татуювання. Щорічно ідентифікаційні номери починають з одиниці.

3. Татуювання на вухах

Використовують спеціальні щипці і змінні металеві цифри з гострими голчатими кінцями. Номер ставлять з внутрішнього безвовнового боку вуха. Цифри номера потрібно розміщувати посередині вуха паралельно до його

довжини, при цьому на лівому вусі номер розпочинають від голови, а на правому - від кінця вуха.

4. Вищипи на вухах

Індивідуальна нумерація вищипами застосовується у стадах кольорового забарвлення та в невеликих господарствах (до 1599 голів), за спеціально розробленою системою нумерації овець за цифровим ключем М.Ф.Іванова (додаток 1).

Вищип означає:

на нижньому краї лівого вуха - 1;

на верхньому краї лівого вуха - 3;

на кінці лівого вуха - 100;

вищип на нижньому краї правого вуха означає - 10;

на верхньому краї правого вуха - 30;

на кінці правого вуха - 200;

круглий вищип посередині лівого вуха - 400,

круглий вищип посередині правого вуха - 800.

Усіх чистопородних овець у племінних і користувальних стадах, індивідуально або класно пробонітованих, мітять вищипами

еліта - один вищип "вилка" на кінці правого вуха, вівцематкам селекційного ядра - додаткова "вилка" на лівому вусі;

Іклас - один вищип на нижньому краї правого вуха;

ІІклас - два вищипи на нижньому краї правого вуха;

Класи помісних тварин позначають за схемою, що наведена у додатку 2 цієї Інструкції: '

"еліта" - один вищип "вилка" на краю лівого вуха;

I- один вищип на нижньому краї лівого вуха;

II- два вищипи на нижньому краї лівого вуха;

III- один вищип на верхньому краї лівого вуха;

IV- один вищип на верхньому, другий вищип на нижньому краї лівого вуха.

Овець, які не відповідають вимогам, бракують і відрізають їм кінець правого вуха.

При бонітуванні каракульських і сокільських ягнят, залишених для вирощування, на вухах роблять мітки вищипами, позначаючи смушковий тип, ширину завитка, клас, а в сірих - відтінок і розцвітку.

Ягнятам із жакетним і кавказьким смушковими типами вищип на вухах не роблять, решту ягнят мітять так:

плоский смушковий тип - два вищипи на верхньому краї правого вуха;

ребристий смушковий тип - два вищипи на верхньому краї лівого вуха;

ширина (розмір) завитка (тільки у чорних ягнят) на лівому вусі:

дрібний - один вищип на верхньому краю;

середній - один вищип на кінці (вилка);

крупний - один вищип на нижньому краї;

клас (у всіх чистопородних ягнят) на правому вусі:

"еліта" - по одному вищипу на верхньому і нижньому краях;

перший - один вищип на нижньому краю;
другий - два вищипи на нижньому краю;
відтінки сірого - на лівому вусі;
світло-сірий - один вищип на верхньому краю;
середньосірий - один вищип на кінці вуха (вилка);
темно-сірий - один вищип на нижньому краю. •

Голуба розцвітка - додатково один вищип на нижньому краю лівого вуха,
срібляста - один вищип на верхньому краю лівого вуха.

5. Випалювання номерів на рогах

Спосіб індивідуального мічення рогатих баранів - випалювання номерів на рогах. Для випалювання використовують спеціальні металеві тавра. У річному віці рогатим ремонтним баранам і баранам для племпродажу ідентифікаційний номер правого вуха випалюють (переносять на правий ріг) на видному місці рогу за допомогою металевих цифр.

6. Мічення спеціальною фарбою "Вівчар"

Мітять тварин у період осіменіння, ягніння, ветеринарних обробок. У період ягніння вівцематкам і ягнятам на боці ставлять однаковий порядковий номер ягніння:

одинакам - на правому;
двійнятам - на лівому.

Для зручності в роботі при осіменінні вівцематок баранам-плідникам, які відібрані для відтворення стада, перед паруванням наносять порядковий цифровий номер на спині або боці за лопаткою, при цьому роблять примітку у формах племінного обліку, якому пліднику він належить.

Баранам, яких використовують для одержання сперми, тавро наносять на голові за рогами.

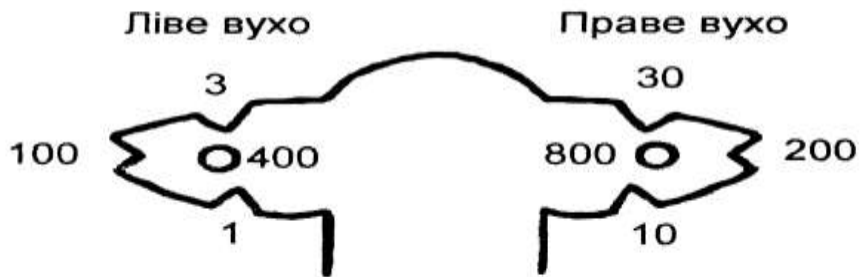
Вівцематкам, яких осіменили, на холці ставлять фарбою крапку, при повторному осіменінні - поряд ставиться друга.

Завдання 3. Користуючись племінною книгою, заповніть племінну картку для вівцематки і випишіть племінне свідоцтво на барана.

Завдання 4. Заповніть один з оперативних зоотехнічних документів за завданням викладача (акт про приплід, про вибуття і т. д.).

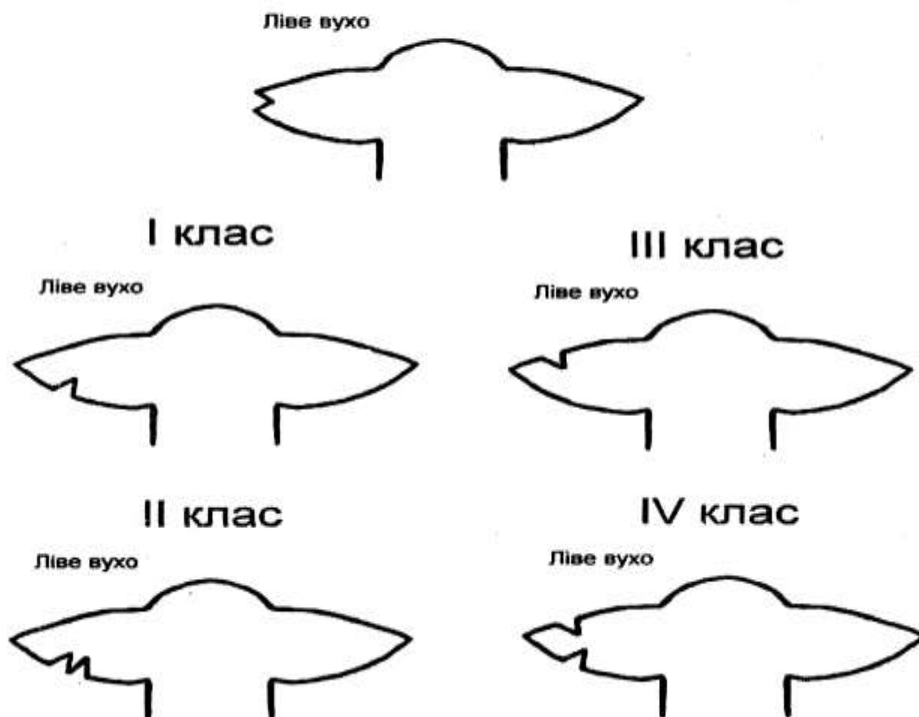
Додаток 1
до пункту 5.4
Інструкції з ведення племінного
обліку у вівчарстві та козівництві

Система нумерації овець за цифровим ключем М.Ф.Іванова

Додаток 2
до пункту 5.4
Інструкції з ведення племінного
обліку у вівчарстві та козівництві

**Схема мічення помісних тварин за результатами бонітування
еліта**

ЗАНЯТТЯ 26-27

Породи овець

Мета заняття: Засвоїти характеристику основних показників продуктивності порід овець різних напрямлень продуктивності.

Матеріали і посібники: Довідники, монографії овець різних порід.

Зміст заняття

Заняття проводиться як методичне, розраховане на пошук інформації із навчальної і довідкової літератури для виконання завдання із вивчення основних тонкорунних порід, що розводяться на території країн СНД.

Завдання 1. Дати характеристику тонкорунним породам овець вовнового напрямку продуктивності за формою 24.

Тонкорунні породи овець вовнового напрямку

1. Радянський меринос

Завдання 2. Дати характеристику тонкорунним породам овець вовново-м'ясного напрямку продуктивності за формою 24.

Тонкорунні породи овець вовново-м'ясного напрямку

1. Кавказька
2. Асканійська тонкорунна

Завдання 3. Дати характеристику тонкорунним породам овець м'ясо-вовнового напрямку продуктивності за формою 24.

Тонкорунні породи овець м'ясо-вовнового напрямку

1. Казахська тонкорунна

Порода	Походження	Напрямок	Екстер'єрна характеристика	Біологічні особливості	Плодючість	Середня жива маса, кг		Середній настриг вовни, кг		Вихід митого волокна, %	Довжина вовни, см	Тонина вовни, якості	Колір вовни
						баранів	маток	баранів	маток				
Тонкорунні породи вовнового напрямку													
Тонкорунні породи овець вовново-м'ясного напрямку													
Тонкорунні породи овець м'ясо-вовнового напрямку													

Зміст заняття.
Тонкорунні породи овець
Асканійська тонкорунна порода овець.

Історія створення та характеристика продуктивності.

Тонкорунних овець на півдні України розводять давно. Ще в 1803 р. відомий вівчар Рув'є завіз із Іспанії на острів Джарилгач 100 мериносових баранів, а ще через 4 роки із Саксонії 487 баранів та 948 вівцематок. Це поголів'я стало основою тонкорунного вівчарства у Таврійській губернії. Рув'є схрещував завезених мериносів з цигаями. В 1820 р. у нього було 37 тисяч мериносових овець. Одночасно з ним вівчар Міллер в 1804 р. завіз у Одеський повіт із зарубіжжя 1,2 тисячі тонкорунних овець. У 1808 р. його стадо налічувало більше 7 тисяч мериносових та 2,5 тисячі помісних тварин.

Асканійське мериносове вівчарство бере свій початок з 1828 р., коли згідно з указом царя Миколи I німецькому колоністу герцогу Ангальт-Кеттенському було продано 48 тисяч десятин степового державного масиву земель для розведення мериносових овець.

Вирішальне значення для розвитку тогочасного асканійського мериносового вівчарства мала виробнича, економічна і організаційна робота німецьких колоністів Фальц-Фейнів. Вони самі досконало знали мериносів і запрошували при необхідності кращих фахівців для бонітування овець. Серед числа таких вітчизняних бонітерів був професор М.Ф. Іванов, який тривалий час працював з стадами тонкорунних овець. В роки громадянської війни великих втрат зазнало і асканійське вівчарство. На початок 1922 р. з 40 тисяч овець, які були на початок 1917 р., залишилось 4,7 тисячі голів.

Радянський уряд турбувався про розвиток мериносового вівчарства. В 1919 р. був підписаний декрет "Про охорону і розвиток тонкорунного (мериносового) вівчарства".

В 1925 р. в Асканії-Нова М.Ф. Іванов разом з Л.К. Гребенем та іншими співробітниками розпочали роботу по створенню нової породи тонкорунних овець. Вихідним матеріалом для цієї породи стали місцеві тонкорунні вівці, акліматизовані і поліпшені в типі негретгі, інфантадо, рамбульє і частково мазаєвських. Комісійно було оцінено 9873 голови, до селекційної групи відібрано 20 баранів та 211 вівцематок. Маточне поголів'я було посереднім. Так 65% вівцематок мали коротку вовну до 5-6 см, середній настриг вовни 4,6 кг, вихід чистого волокна становив 33%. Для усунення цих недоліків М.Ф. Іванов вирішив використати баранів американського рамбульє, велику партію яких він сам відібрав у США в 1925 р. З неї у Асканію-Нова було завезено 23 баранів і 180 вівцематок.

В результаті багаторічної і плідної роботи шляхом розведення за методикою М.Ф. Іванова була створена нова порода овець, яку при апробації назвали асканійським рамбульє. Середній настриг немитої вовни на час апробації породи становив 5,8 кг, вихід чистого волокна 40%, настриг митої вовни 2,32 кг. За настригом та якістю вовни асканійське стадо в той час посідало перше місце серед усіх мериносових стад.

Оцінюючи наслідки своєї роботи, М.Ф. Іванов (1935) писав: "Мені вдалося перетворити вихідних малопродуктивних овець у тварин бажаного типу та забезпечити значний ріст продуктивності всіх статевих-вікових груп овець. Вихід чистого волокна по стаду збільшився з 33% у 1925 році до 40% у 1934 році, довжина вовни у 75% тварин всього стада досягла 7-10 см, тоді як у 1925 році 65% вівцематок мали вовну довжиною 5-6 см, настриг митої вовни на 1 вівцю збільшився з 1,2 до 2,42 кг".

У стаді були вирощені високоякісні племінні барани з рекордними показниками продуктивності. Наприклад, від барана № 14/28 у дворічному віці в 1930 р. одержано 18 кг вовни, від барана № 758/33 — 17,2 кг при живій масі 152 кг, баран № 527 "Красавчик" весною мав живу масу 152 кг, а на кінець року важив 171 кг.

Робота не обмежувалась тільки стадом овець в Асканії-Нова. За ініціативою М.Ф. Іванова у 1932-1935 рр. була організована мережа племінних господарств по розведенню та вирощуванню в них племінних овець. Стадо радгоспу "Червоний чабан" вважалось одним з кращих, тому в 1932 р. це господарство за ініціативою М.Ф. Іванова було перетворено в племінне господарство. У 1939 р. воно офіційно віднесене до племгосподарств з розведення асканійського рамбульє.

Племінну роботу з створення нової породи здійснювали в стадах овець Асканії-Нова академік М.Ф. Іванов зі своїм учнем Л.К. Гребенем. З стадом овець племрадгоспу "Червоний чабан" працював також його учень В.М. Сюткін разом з відомим зоотехніком і бонітером О.П. Толмачовим.

При створенні овець асканійського рамбульє академіком М.Ф. Івановим розроблена класична методика, яку застосовували у роботі при створенні і вдосконаленні всіх порід овець та інших сільськогосподарських тварин на території колишнього СРСР. На початку своєї роботи М.Ф. Іванов із загального стада відібрав кращих за фенотипом тварин і сформував елітну групу, з якою вів селекцію за такою методикою:

- ретельний вибір вихідних порід;
- однорідний здоровий, з міцною конституцією маточний матеріал;
- високоякісні за продуктивністю плідники;
- одержання потрібних генерацій для розведення "у собі";
- з метою закріплення корисних ознак у генераціях P1 та P2 застосовування тісного інбридингу;
- посилене (до 85—95%) бракування тварин, що не відповідають селекційному напряму;
- спрямоване вирощування ремонтного молодняка;
- повноцінна годівля, старанний догляд та добрі умови для утримання;
- постійна цілеспрямована селекційна робота.

Для створення в стаді високопродуктивних генотипів застосовували як однорідний, так і різнорідний підбір. Елітних баранів перевіряли за якістю потомства, на кращих баранів-поліпшувачів були закладені лінії.

На час апробації породи було створено 7 ліній, родоводами яких були барани-плідники як асканійського походження (1/24, 7/23 і 2/26), так і

американського рамбульє (1672, 8040, 8060 і 12/28). Широкого значення набули лише три лінії - 1/24, 8040 і 8060. Решта ліній мала нетривалий період використання для спеціальних цілей. Лінія 1/24 відповідала бажаному типу породи. Овець з підвищеною складчастістю представляла лінія 8060, а довгововнових — 8040. У 1940 р. чисельність овець породи асканійський рамбульє зросла до 120 тисяч голів, що становило 20% загального поголів'я порідних овець у країні. Значно підвищилась продуктивність овець, особливо в племінних господарствах "Асканія-Нова" і "Червоний чабан".

За даними М.І. Плеханова (1940), барани-плідники мали в 1939р. середній настриг немітої вовни 12,8 кг проти 8,3 кг у 1923 р. Вихід чистого волокна за цей період відповідно збільшився від 33 до 38%. У вівцематок класу еліта середній настриг вовни підвищився на 1,3 кг (3,35 кг у 1939 р. проти 2,0 кг у 1923 р.), вихід чистого волокна збільшився від 33 до 44,4%. Довжина вовни у баранів і вівцематок в середньому становила 8,0 см, тобто була оптимальною для камвольного прядіння.

У роки Великої Вітчизняної війни поголів'я породи було майже втрачено. Чистопородних овець залишилось 639 голів, у тому числі 48 елітних чистопородних баранів, 165 елітних вівцематок, яких було передано в "Асканію-Нову".

Настриг немітої вовни цих овець у 1945 р. становив по дорослих баранах у середньому 9,8 кг (в 1941-му — 13,6 кг), у вівцематок 6,3 кг (в 1941- р. — 9,4 кг). Це поголів'я стало основою для відновлення породи асканійського рамбульє, яку в 1949 р. перейменували в асканійську тонкорунну породу.

Робота з відновлення та вдосконалення поголів'я овець асканійської породи в 1945-1960 рр. була тривалою, копіткою і здійснювалась за участю провідних вчених і спеціалістів галузі: Л.К. Гребеня, К.О. Бозрікова, К.П. Летучева, І.Д. Козлова, З.В. Спешневої, О.П. Толмачова. М.Г. Капрової, І.К. Павлюка, В.А. Бібіка, П.Д. Ганжі, СІ. Шестопалько та інших. Поглинальне схрещування здійснювали з ретельним дотриманням методики М.Ф. Іванова. Баранів асканійської породи використовували на вівцематках різних порід: грубововнових, курдючних, напівтонкорунних (цигайських) і тонкорунних - — кавказької, ставропольської, радянський меринос.

З 1956 по 1958 р. офіційно апробовано три племінних заводи асканійської породи: "Асканія-Нова" і "Червоний чабан" Херсонської та "Комуніст" (нині "Атманай") Запорізької областей. У 1960 р. чисельність овець асканійської породи досягла 2,2 млн. голів, що становило 30% порідного поголів'я овець в Україні. Середній настриг немітої вовни у трьох племінних заводах досяг 6,2-7,1 кг. Середня жива маса групи баранів-плідників — 120-130 кг, настриг немітої вовни — 16,0-17,8 кг, довжина вовни — 9,1-9,3 см, вівцематок — відповідно 52,2-56,5 кг; 5,3-6,6 кг і 7,9-8,5 см. Було отримано тварин з рекордною продуктивністю: жива маса барана № 77 — 183 кг (племзавод "Асканія-Нова"), настриг немітої вовни барана № 40 — 30,6 кг (племзавод "Червоний чабан"), жива маса вівцематки № 5116 — 120 кг (племзавод "Асканія-Нова").

За період 1935—1955 рр. було створено нові лінії баранів 758, 952, 579 і 1106, які одночасно з традиційними лініями баранів 1/24, 8040 і 8060 склали генеалогічну структуру стад практично кожного з трьох племінних заводів у породі. Лінія 758 об'єднувала овець, що мали високі показники за живою масою і настригом немітої вовни. Представники лінії 952 мали найвищі показники за живою масою, найкращу скороспілість і невелику складчастість шкіри. Для лінії 1106 характерне поєднання великої живої маси овець і довжини вовни. Вівці лінії 579 мали підвищену складчастість шкіри, велику живу масу, вирівняну і більш довгу вовну, ніж представники лінії 8060. Решту нових ліній (758, 952 і 1106) створено шляхом селекції овець, що знаходились у межах генетичної структури лінії барана 1/24.

У наступний період (1960-1980) асканійську породу овець вдосконалювали шляхом ретельного поліпшення селекції в заводських стадах. У цей період у племзаводі "Червоний чабан" створено чотири заводські лінії баранів: 40, 49, 311 (1966) і 100 (1978). Автори — О.П. Толмачов, В.А. Левінський, М.В. Штомпель, М.Г. Капрова та інші.

У племзаводі "Комуніст" авторським колективом у складі І.Д. Козлова, З.В. Спешневої, І.К. Павлюка, В.Г. Бібіка, М.А. Овчаренка, В.П. Нікітіна було також створено чотири заводські лінії баранів 8310, 1920 (1964), 81, 760 (1978).

У 1980 р. генеалогічна структура породи складалася із 15 ліній, в тому числі у племзаводах "Асканія-Нова" — 7, "Червоний чабан" та "Комуніст" — по 4 заводські лінії. В той час порода налічувала 1,6 млн. голів і її племінну базу складали 6 племінних заводів, 7 племінних радгоспів та 30 племінних ферм.

У породі було відселекціоновано три заводських типи, які різнилися між собою за загальним виглядом, рівнем продуктивності та вовновими якостями.

Для заводського типу овець племзаводу "Асканія-Нова" характерними стали більша жива маса тварин, менша складчастість шкіри, високі настриги немітої вовни, менша довжина штапелю. Вівці племзаводу "Червоний чабан" стали ще більше відрізнятися кращими якісними властивостями мериносової вовни, більшим виходом і настригом немітої вовни, помірною живою масою вівцематок і високою живою масою баранів-плідників. Стадо овець племзаводу "Комуніст" відрізнялось високими показниками живої маси тварин і вовнової продуктивності.

Особливу увагу у період відновлення породи приділяли закріпленню у овець міцності конституції, високої продуктивності та технологічних характеристик вовни: камвольної довжини волокон, тинини 64 якості, оптимального вмісту жиропоту. У 1955 р. середній настриг вовни вівцематок в племінних стадах досяг 7,0-7,5 кг, а вихід чистого волокна 41,0%. Значно поліпшилася якість вовни, яка стала більш цінною сировиною, ніж на початку відновлення породи. За даними З.В. Спешневої і В.І. Кирюхіної (1971), із рун племінних овець у 1947 р. частка 70 якості становила 3-16%, 64 - 45-50%, 60 - 14-37% та 58 -?-6,9%.

У 1965 р. у партіях вовни із племінних господарств при промисловому сортуванні було виділено 86,2% мериносової вовни, у тому числі рунної І довжини 51,2%, ІІ довжини — 17,4%. Частка вовни 64 якості досягла 69%. Міжвідомча комісія відзначила кращі характеристики вовни: хорошу вирівняність волокон у штапелі (коефіцієнт неvirівняності не перевищував 20 % наявність незначної кількості відсортировок 58 якості проти 6,9% у 1947 р.) і зменшення кількості багатосортних рун: якщо у 1947 р. переважали 4-сортні, то в 65 р. — 2-3-сортні руна.

У 1965 р. в товарних господарствах тонка вовна складала 100%, але частка з характерними ознаками мериносової вовни була недостатня. Довжина не відповідала ні вимогам камвольної промисловості, ні спадковим особливостям овець (у 1965 р. у вовні товарних господарств виділено всього 23,6% рун І довжини), які характеризувалися недостатньою жиропітністю, в'ялістю, відсутністю звивистості. У партіях вовни із товарних господарств виділялось 82 промисловик сорти, а в партіях вовни із племзаводів — 27 сортів (З.В. Спешнева, В. І. Кирюхіна, 1971).

З метою збільшення виробництва великих партій однотипної мериносової вовни і поліпшення її якості на півдні України інститутом "Асканія-Нова" спільно з ЦНДІ вовни в період 1965-1974 рр. було розроблено селекційні заходи щодо поліпшення даної сировини та проведено типізацію тонкої вовни.

У результаті роботи по типізації тонкої вовни (відбір баранів і вівцематок з кращим типом рун) досягнув поліпшення її якості. Так, протягом 1968-1977 рр. у племзаводі "Асканія-Нова" виробництво мериносової вовни зросло від 72 до 99,5%, в тому числі вовни І довжини від 51,1 до 77,8% відповідно зменшилося виробництво вовни ІІ і ІІІ довжини — від 26,5 і 22,4% до 19,2 і 3,0%. В той же час середній настриг вовни у митому волокні підвищився від 2,38 кг у 1968 р. до 2,8 кг у 1978 р., а середній вихід митої вовни — від 34 до 38;

2. Таврійський тип асканійської тонкорунної породи. Зростаючі вимоги до якості мериносової вовни вовнової продуктивності поставили додаткові вимоги щодо вдосконалення овець асканійської породи та створені племінних стад з високим настригом чистого волокна і поліпшеними якостями вовни. В зв'язку з цим співробітниками інституту "Асканія-Нова" спільно із фахівцями провідних племзаводів починаючи з 1979 р. методом внутріпородної селекції розпочато цілеспрямовану роботу по створенню нового типу асканійських тонкорунних овець.

Позитивні наслідки використання в 1971-1980 рр. австралійських мериносів у племінних стадах алтайської, ставропольської, киргизької та інших тонкорунних порід стали підставою для прийняття рішення щодо прилиття асканійській породі крові австралійських мериносових баранів. Тому поряд з чистопородним розведенням у 1980-1981 рр. у базових племзаводах було розпочато схрещування асканійських вівцематок з австралійськими мериносовими баранами типу "стронг" з тониною вовни 60 і 58 якості і частково — "медіум" — 64 якості.

При створенні перспективного типу та нових австралізованих ліній за основу було взято методику академіка М.Ф. Іванова та "Рекомендації по використанню імпортованих баранів порід австралійський меринос, полварс, коридель та козлів ангорської породи для поліпшення вітчизняних порід овець і кіз" (Москва, 1981).

При схрещуванні асканійських тонкорунних вівцематок з австралійськими мериносовими баранами ставилась мета:

- прискорити створення високопродуктивного внутрішньопородного типу асканійських тонкорунних овець;
- вивчити продуктивність помісей різної кровності за австралійським мериносом та вибрати ефективний метод селекції;
- збільшити у провідних племзаводах породи настриг чистої вовни і вихід митого волокна, поліпшити вирівняність вовни за довжиною і густотою на основних топографічних ділянках руна, а також поліпшити якість жиропоту;
- створити генеалогічну структуру нового типу і на базі вівцематок старих неперспективних ліній вивести нові австралізовані лінії баранів з настригом митої вовни у вівцематок 3,5-4,0 кг;
- широко використовувати баранів нового типу для поліпшення племінних та продуктивних якостей масиву овець асканійської породи.

При цьому необхідно було зберегти цінні якості, притаманні асканійській породі: величину тварин, міцність конституції, відносно високу скороспілість та м'ясну продуктивність, а також плідність і пристосованість до умов півдня України.

Роботу по створенню перспективного типу овець асканійської породи було здійснено у три етапи.

I етап (1979-1983 рр.). Наукове обґрунтування, розробка методики схрещування, вивчення продуктивних якостей помісей I покоління та особливостей формування вовнової і м'ясної продуктивності, перевірка баранів за якістю нащадків породними асканійськими баранами

II етап (1984-1986 рр.). З урахуванням рівня кровності (1/2, 1/4, 3/4) у помісних тварин II покоління визначали ріст і розвиток, настриги немитої і чистої вовни, вихід чистого волокна, довжину та тонину волокна, кількісні і якісні показники жиропоту.

Крім того, проведено дослідження по контрольній відгодівлі чистопородних асканійських та помісних австрало-асканійських тварин, обміну речовин, визначенню балансу азоту, кальцію, фосфору, коефіцієнта перетравності та витрати кормів на одиницю продукції. Закладено нові австралізовані лінії на видатних баранів-плідників.

III етап (1987-1991 рр.). Вивчення показників продуктивності помісей III покоління, створення та консолідація австралізованих ліній, підготовка матеріалів до апробації типу і широке впровадження у виробництві високопродуктивних баранів-плідників нового типу.

Використання австралійських мериносових баранів дало позитивні результати. Настриги чистої вовни збільшилися у стадах племінних заводів

на 0,87-1,2 кг і становили в середньому 3,3—3,6 кг, вихід чистого волокна відповідно 10—12% і 50—55%, довжина вовни збільшилась на 1,5—2,0 см, поліпшилися якісні характеристики вовни. В племінних заводах одержано рекордні показники за живою масою дорослих баранів. Так 12 баранів-плідників мали живу масу 150 кг і більше. Підвищився загальний рівень продуктивності в товарних і племінних господарствах. Частка поголів'я овець асканійської породи у вівчарстві України досягла 35%. При відносно стабільній на той час чисельності овець в Україні (8,7—8,9 млн. голів) виробництво вовни збільшилось від 26-27 до 29-30 тисяч тонн.

Все це дало підставу для апробації в 1993 р. нового селекційного досягнення - таврійського внутрішньопородного типу асканійської породи овець. Автори селекційного досягнення К.Г. Даниленко, М.В. Штомпель, Т.Г. Болотова, І.Д. Козлов, В.А. Левінський, З.Т. Плотнікова, Г.І. Іващенко, В.П. Нікітін, Ю.В. Вітнов та інші. Таврійський внутрішньопородний тип апробовано в складі чотирьох заводських ліній: 224 — в племзаводі "Асканія-Нова", 7.67 і 8.31 — в племзаводі "Червоний чабан" та 2533 в племзаводі "Комуніст" (нині "Атманай"). Організаціями-оригінаторами визнано: Інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова", Національний аграрний університет, племзаводи "Червоний чабан", "Асканія-Нова" і "Комуніст" ("Атманай").

Загальна чисельність вівцематок таврійського типу в стадах базових племзаводів становила 13314 голів, у тому числі в ДПЗ "Асканія-Нова" — 3806, "Червоний чабан" - 5848, "Комуніст" ("Атманай") - 3600 голів.

3. *Генеалогічна структура асканійської тонкорунної породи.* Асканійська тонкорунна порода овець, як і в цілому вівчарство України, нині знаходиться в критичному стані. Не зважаючи на значне скорочення чисельності поголів'я овець від 9,0 млн. в 1990 р. до 1,2 млн. в 2001 р. і зниження їх рівня продуктивності за рахунок несприятливих економічних чинників, асканійська тонкорунна порода овець за вовноюю, м'ясною продуктивністю та відтворювальною здатністю тварин має значний генетичний потенціал. Краща частина генофонду породи зосереджена в племінних стадах, між якими існує значна різниця за рівнем і характером продуктивності тварин.

Асканійська тонкорунна порода овець районована в шести областях України: Херсонській, Запорізькій, Миколаївській, Дніпропетровській, Кіровоградській та Луганській. Згідно з "Положенням про присвоєння статусу суб'єктам племінної справи у тваринництві" в 2001 р. була проведена атестація і присвоєні статуси племінних заводів і племінних репродукторів овець асканійської породи у кожній з областей. В Херсонській області атестовані племзаводи ВАТ "Червоний чабан", ДДЕА "Асканія-Нова", ЗАТ АПО "Красний чабан" та племрепродуктори: ПОП "Чонгар" Генічеського району, ВАТ ім. Покришева Голопристанського району, Каховський державний аграрний технікум, СГТОВ "Восход" Скадовського та ВОК "Присивашський" Чаплинського районів; Кіровоградській — племзавод СГТОВ ім. Зайковського Вільшанського та племрепродуктори СТОВ ім.

Фрунзе Кіровоградського, ПСГП "Шевченка" Новоукраїнського, СГТОВ "Петровського" Компаніївського, СГТОВ "Нива" Новоархангельського районів; Запорізькій — племзавод ВАТ "Атманай" та племрепродуктори: ПСГП АФ "Прогрес" і ПСГП АФ "Дружба" Бердянського району; Миколаївській — племзавод ім. Шмідта Очаківського і племрепродуктор СГТОВ "Колос" Вознесенського районів; Луганській — племрепродуктори: ТОВ "Айдар" Марківського району, державне підприємство Стрілецький кінний завод № 60 Міловського району, ВАТ Сільськогосподарське підприємство "Селекція-племресурси"; Дніпропетровській — племрепродуктор ТОВ АФ "Авангард" Петропавлівського району; Вінницькій — племрепродуктор СГТОВ "Світанок" Бершадського району; Автономній Республіці Крим — племрепродуктор СГТОВ "Перекопський" Джанкойського району.

Генетичний потенціал овець племінних репродукторів невисокий, за настригом вовни вони перевищують неплемінних тварин на 20—25%.

Найкращий генетичний потенціал має поголів'я асканійських тонкорунних овець (14,5 тисячі) племінних заводів "Червоний чабан", "Асканія-Нова" і "Атманай".

4. Перспективи розвитку породи і методи селекції в племінних заводах та племрепродукторах.

Враховуючи сучасний стан, перспективи і тенденції розвитку тонкорунного вівчарства в світі та Україні, визначені і напрямки селекції асканійських тонкорунних овець до 2010 р., якими, зокрема, передбачається:

по-перше, докорінно поліпшити тип вовнового покриву відповідно до вимог світового ринку. Тонина вовни у переважної більшості тварин (70%) — до 23 мкм (64 якість), у основної кількості баранів-плідників (70 %) — до 25 мкм (60 якість). Решта видатних баранів може мати тонину вовни 27 мкм (58 якість). Ідеальна вирівняність волокон в штапелі, а на різних топографічних ділянках — різниця за тониною не більше 2 мкм (одна якість). Довжина вовни у баранів-плідників на боку не менше 11 см, на інших частинах тулуба — не менше 9 см, у вівцематок відповідно 9 і 8 см. Чітка звивистість за усією довжиною штапелю та білий і світлий колір жиропоту вовни у всіх овець. Хороша густина вовни (щільність руна) на всіх частинах тулуба овець. Достатня кількість жиропоту та незначне знежирення і проникнення мінеральних домішок у верхній зоні штапелю (не більше 20% його довжини) на всіх частинах руна;

по-друге, забезпечити високі показники настригу і виходу чистого волокна всіх статевих-вікових груп овець. Барани-плідники — не менше 8 кг, вівцематки — 3,5 кг, ремонтні барани — 5 кг, однорічні барани для продажу — 4 кг, ярки — 3 кг. Вихід чистого волокна повинен бути не менше 50%;

по-третє, докорінно поліпшити екстер'єрні і м'ясні форми овець асканійської породи, підвищити скороспілість молодняка та живу масу вівцематок, а також дещо збільшити складчастість шкіри овець. Ягнята при відлученні у чотиримісячному віці повинні мати живу масу не менше 40 кг, барани річного віку для продажу 55 кг, вівцематки 60 кг. Жива маса баранів-плідників повинна бути в межах сучасних показників — на рівні 120—130 кг.

Барани-плідники повинні мати добре виражену складчастість шкіри, вівцематки — помірну;

по-четверте, проводити селекцію на багатоплідність і молочність вівцематок.

Основним завданням селекції в племінних господарствах різного статусу повинно стати створення високопродуктивних стад овець з міцною конституцією тварин, здатних забезпечувати високі показники вовнової і м'ясної продуктивності при низьких витратах кормів.

Якісне поліпшення овець асканійської тонкорунної породи буде базуватися на виявленні і широкому використанні, перш за все, вітчизняних внутрішньопородних ресурсів та частковому завезенні видатних баранів-плідників по імпорту.

Ефективне досягнення цих цілей повинно забезпечуватися за рахунок практичних прийомів використання закономірностей селекційного процесу, поліпшення спадкових задатків продуктивності овець в бажаному напрямку,

Радянський меринос Це найчисленніша та найпоширеніша порода тонкорунних овець у Росії. Має дуже складне походження. Сучасні типи овець цієї породи зосереджувалися по зонах їх розведення протягом багатьох років. Для виведення цієї породи як вихідні було використано новокавказьких, мазаївських та інших місцевих мериносів. Маток цих порід у 1925 - 1930 рр. схрещували з баранами американський рамбульє. У наступні роки в племінній роботі з вівцями використовували австралійських мериносів. У 1938 р. цьому масиву овець було присвоєно назву радянський меринос.

Вдосконалення радянських мериносів проводилось у вовновому та вовново-м'ясному напрямах ввідним схрещуванням з баранами високопродуктивних вітчизняних тонкорунних порід, таких як асканійська, кавказька, грозненська та ставропольська. Робота проводилася під керівництвом Г.О. Окулічева, М.І. Граудинь, А.І. Лопиріна, за що вони одержали Державну премію СРСР.

Вівці породи радянський меринос середнього розміру. Жива маса баранів 90 - 105, маток 48 - 53 кг. Настриг вовни у баранів у фізичній масі 14 — 16, у чистому волокні 6,5 — 7 кг, у маток — відповідно 6,0 — 6,5 і 2,3 — 2,5 кг. Довжина вовни баранів 8,5 — 9,0, маток 7,5 — 8,5 см. Вихід чистої вовни 45 - 46 %, тонина 64 — 70-ї якості. Плодючість 130 - 140 ягнят на 100 маток.

Кращі отари цієї породи зосереджені на племзаводах «Гашунский» Ростовської області, «Айгурский» Омської області та в радгоспі «Чагорта» Калмикії.

Тонкорунні породи овець вовново-м'ясного напрямку

Кавказька порода Виведена в радгоспі «Большевик» Ставропольського краю під керівництвом лауреата державної премії К.Д. Філянського у період 1922 - 1936 рр. схрещуванням новокавказьких мериносових маток з баранами американський рамбульє та асканійської породи з наступним відбором та розведенням «у собі» тварин бажаного типу.

Сучасні вівці кавказької породи характеризуються високою вовноюю і м'ясною продуктивністю, великі, міцної конституції, з помірною складчастістю шкіри (1-2 складки на шиї). Жива маса баранів 110 — 120, вівцематок 50 — 55 кг. Настриг вовни у баранів у фізичній масі 16—17, в чистому волокні 6 — 7 кг, у вівцематок — відповідно 6,5 - 7,0 та 2,6 - 3,0 кг. Вихід чистої вовни 45 - 48 %. Довжина вовни у баранів 8—10 см, у вівцематок — до 8 см, тонина 64-ї якості. Плодючість 130 - 140 ягнят на 100 вівцематок.

Кращі отари овець кавказької породи на племзаводах «Большевик», «Іпатиевский» Ставропольського краю, «Пролетарский» Ростовської та «Привольний» Волгоградської області.

Тонкорунні породи овець м'ясо-вовнового напрямку

Казахська тонкорунна порода створена в Казахстані в період з 1931 по 1946 роки. Основою для виведення нової породи стало стадо курдючних маток і барани різних тонкорунних порід, переважно прекос.

Метою племінної роботи було виведення породи овець у якій поєднувалися би якісні показники каргалинських овець – великий зріст, витривалість і пристосованість – з вовновими показниками характерними для прекосів. Серед помісей другого покоління і частково першого було виявлено плідників, які задовольняли вище вказані вимоги і після перевірки за якістю нащадків використовували для розведення “в собі”.

Вівці даної породи характеризувалися крупним ростом і міцною конституцією. Вони добре пристосовані до умов відгонно-пасовищного утримання Східного Казахстану. Тварини в основному безскладчасті, матки і барани комолі. М'ясні форми добре виражені. Жива маса дорослих маток при добрій годівлі близько 65 кг, а 7-місячних ягнят – 35-36 кг, або 55% від маси маток. Маса забійних туш нагуляних валахів становить 37-39 кг, і крім того одержують до 3,5-4 кг сала.

Вовна тонка, середньої густоти, штапельної будови, зовнішній штапель дещо рихлий. Густота у дорослих маток в середньому становить 4628 вовнинок на 1 см². Оброслість черева задовільна, а іноді недостатня.

Довжина вовни 7-8 см, тонина 64 і 60 якості. Середній настриг вовни у маток 3,5-4,5 кг при виході митого волокна близько 50%. Плодючість коливається від 105 до 130 ягнят на 100 маток.

Характеристика показників продуктивності напівтонкорунних порід овець

Завдання 1. Дати характеристику напівтонкорунним породам овець вовново-м'ясного напрямку продуктивності за формою 24.

Напівтонкорунні породи овець вовново-м'ясного напрямку

1. Грузинська напівтонкорунна жирнохвоста порода овець
2. Асканійська м'ясо-вовнова
3. Цигайська

Завдання 2. Дати характеристику напівтонкорунним породам овець м'ясо-вовнового (довгововнові англійського типу та типу корідель) напрямку продуктивності за формою 24.

Напівтонкорунні породи м'ясо-вовнового напрямку овець

Довгововнові англійський тип:

1. ромні-марш
2. лінкольн

Завдання 3. Дати характеристику напівтонкорунним породам овець м'ясо-вовнового (коротко вовнові) напрямку продуктивності за формою 24. Напівтонкорунні породи овець м'ясо-вовнового напрямку

1. Коротко вовнові

1. гемпшир
2. шропшир
3. суффольк
4. осфордшир

Порода	Походження	Напрямок	Екстер'ерна характеристика	Біологічні особливості	Плодючість	Середня жива маса, кг		Середній настриг вовни, кг		Вихід митого волокна, %	Довжина вовни, см	Тонина вовни, якості	Колір вовни
						баранів	маток	баранів	маток				
Напівтонкорунні породи овець вовново-м'ясного напрямку													
Напівтонкорунні породи м'ясо-вовнового напрямку овець													

Напівтонкорунні породи овець вовново-м'ясного напрямку Асканійська м'ясо-вовнова порода овець із кросбредною вовною

Напрямок вівчарства визначається рівнем інтенсифікації кормовиробництва. Світова практика розведення овець підтверджує відоме положення акад. М.Ф. Іванова (1934, 1935) про те, що при високоінтенсивних формах ведення сільськогосподарського виробництва найбільш вигідне м'ясо-вовнове вівчарство. Це викликало необхідність поряд з вдосконаленням планових порід — асканійської тонкорунної та цигайської — створити (в 1965—1975 рр.) високопродуктивних і скоростиглих м'ясо-вовнових овець, що найбільш ефективно використовують корм, добре пристосовані до нових технологічних умов і продукують, високоякісну ягнятину, молоко, цінну кросбредну вовну і хутрові овчини.

Висока ефективність вибраного нами методу синтетичної селекції щодо виведення інтенсивних типів м'ясо-вовнових овець підтверджена світовою практикою породоутворення. Так, із 42 порід овець, створених у світі за період від 1970 до 1980 р. 64,3% виведено шляхом складного відтворювального схрещування з використанням трьох і більше порід (Веніамінов О.О., 1984).

Доцільність використання в породоутворювальному процесі трьох і більше досить контрастних за фено- і генотипом порід виходила з накопичених фактів проміжного успадкування кількісних ознак і на цій основі існуючої теорії їх полігенної обумовленості. Передбачалося на основі комбінації і рекомбінації генів вихідних порід, жорсткого відбору помісей і спеціального підбору при розведенні "в собі" створити нові типи овець, які поєднують комплекс цінних властивостей як в генетичному, так і в господарському плані.

Метод якісного перетворення товарного вівчарства у високопродуктивне, заснований на кросбредизації, реальний лише при умові забезпечення овець користувальних стад кормами та високоцінними баранами-плідниками. Тому постановка питання щодо виведення в Україні нової м'ясо-вовнової породи була досить актуальною.

1. Методи виведення асканійської м'ясо-вовнової породи овець із кросбредною вовною. Виведення асканійської м'ясо-вовнової породи здійснене в період 1959-2000 рр. за наступними етапами

На першому етапі (1959-1964 рр.) П.І. Польською під керівництвом акад. Л.К. Гребеня в ДГ "Асканія-Нова" проведені пошукові дослідження щодо поєднання цигайських і асканійських тонкорунних вівцематок з баранами англійських м'ясних порід і одержано перспективний селекційний матеріал для виведення скороспілих м'ясо-вовнових овець із кросбредною вовною. Імпорتنі породи: суффольк, оксфордаун і аргентинський лінкольн в Асканії-Нова використані вперше. В результаті встановлено, що для виведення скороспілих м'ясо-вовнових овець з кросбредною вовною найбільший інтерес представляли імпорتنі англійські і аргентинські лінкольни. Для створення скороспілого м'ясо-вовнового вівчарства з метою

виробництва високоякісної ягнятини - суффольки і оксфорддауни (Польська П.І., 1966, 1968, 1969).

На другому етапі (1965-1975 рр.) П.І. Польською спільно з акад. Л.К.Гребенем розроблено методи виведення інтенсивних типів овець і створено в ДГ "Асканія-Нова" селекційні стада асканійських кросбредів і асканійських чорноголових овець, дано їх характеристику (Польська П.І., 1974, 1977, 1978, 1982, 1984).

На третьому етапі (1976-2000 рр.) П.І. Польською розроблено методи вдосконалення і використання асканійських м'ясо-вовнових овець, в племзаводі "Асканія-Нова" створено барановідтворювальні стада, вивчено їх продуктивні і біологічні особливості, ефективність промислового схрещування з тонкорунними і цигайськими вівцематками, дана їм економічна оцінка. Розроблено методичні рекомендації щодо розведення і використання асканійських кросбредів і асканійського типу чорноголових овець з кросбредною вовною (Польська П.І., 1984, 1985, 1989, 1990, 1996; Польська П.І., Калащук Г.П., Шаламай Л.П., 1994).

На четвертому етапі (1978-2000 рр.) виведено регіональні внутрішньопородні типи нової породи шляхом використання асканійських кросбредних і асканійських чорноголових баранів-плідників високої племінної цінності (Польська П.І., 1990, 1996).

2. Методи виведення інтенсивних типів м'ясо-вовнових овець асканійської селекції

2.1. Асканійські кросбреди

В основі методу виведення асканійських кросбредів — ступінчаста селекція на базі використання вітчизняного і світового генофонду методом складного відтворювального схрещування між собою контрастних за генотипом і схожих за фенотипом від селекціонованих напівкровних лінкольн-асканійських баранів (з вовною 48—46 якості) з лінкольн-цигайськими вівцематками (з вовною 48-46 якості) переважно F2 – F5 подальшим розведенням "у собі" трьохпорідних помісей бажаного типу: напівкровних за лінкольном і чвертькровних за асканійською тонкорунною та цигайською породами.

В результаті застосованого селекційного рішення вже у першому поколінні одержано однотипних нащадків, що оптимально поєднують переваги трьох вихідних порід: специфічні якості вовни лінкольна, величину й багатововновість асканійських мериносів, витривалість і пристосованість до місцевих умов цигайських овець.

Асканійські кросбреди затверджено як селекційне досягнення наказом Держкомісії Ради Міністрів СРСР по продовольству і закупках від 19 грудня 1990 р. № 223 (а.с. № 5239), автори: доктор сільськогосподарських наук П.І. Польська, академік Л.К. Гребінь, Г.П. Калащук та інші.

Асканійські кросбреди — це великі, скороспілі, міцної конституції тварини з високою м'ясною, молочною й вовною продуктивністю. Середня жива маса асканійських кросбредних баранів становить 124 кг, довжина вовни 18,7 см, настриг чистої вовни 9,3 кг при виході 72%; вівцематок

відповідно 77 кг, 15,7 см, 5,6 кг і 71%. Рекордні настриги чистої вовни в асканійських кросбредних баранів 12,8 кг, річняків 10,3, вівцематок 8,8, ярок 8,9 кг при коефіцієнті вовновості відповідно 102, 115, 95 і 119 г/кг.

Вівцематки характеризуються продуктивним довголіттям при середньому багатоплідні 145—148%, максимальному 183,3% у семирічному віці. Молочність вівцематок за 120 днів лактації 201,3 кг (максимальна 418,4 кг). Молоко вміщує в середньому (%): жиру 6,26; білка 5,97; молочного цукру 5,1; золи 0,94.

Ягнята народжуються великими: одинаки масою 5,4— 5,7 кг, двійнята 4,4—4,6, трійнята 3,7 кг. На 1 кг приросту ягнята до 20-денного віку споживають 5,9 кг молока, в 4,5-місячному віці їх середня жива маса становить 31—34 кг, виробництво м'яса на вівцематку 65-70 кг.

Характерною особливістю асканійських кросбредів заводського стада є довгововновість при високих настригах міцної, високо вирівняної, чітко звивистої, еластичної і шовковистої з люстровим блиском вовни зниженої тонини: у баранів 37,6, вівцематок 33,1 мкм, що відповідає 44 та 48 якостям з високою якістю жиропоту світлих відтінків (співвідношення жиру і солей поту у баранів становить 1:0,69).

Висока різнобічна продуктивність асканійських кросбредів і чітко виражений характер кросбредної вовни в поєднанні з видатною адаптивною здатністю та високими спадковими властивостями дали змогу використовувати їх як поліпшуючий племінний матеріал, що інтенсифікує галузь як для створення кросбредного вівчарства, так і зміни напряму вівчарства з вовнового на м'ясо-вовновий.

2.2. Асканійські чорноголові

Виведені шляхом ступінчастої синтетичної селекції при складному відтворювальному схрещуванні вівцематок цигайської породи з англійськими суффольками і оксфорддаунами, "прилиттям крові" асканійських кросбредів та спеціальному підборі пар із застосуванням інбридингу в сприятливих умовах годівлі і утримання в основні періоди індивідуального розвитку тварин.

Асканійські чорноголові вівці міцної конституції, скороспілі з прекрасно вираженими м'ясними формами. Тулуб видовжений, бочковидний, груди широкі та глибокі, індекси масивності, збитості та м'ясності характерні для овець англійських м'ясних порід.

Характерною особливістю овець інтенсивного типу є крупна величина (середня жива маса баранів-плідників 122—136,8 кг, баранів-річняків 72—83, вівцематок 75—80 і ярок 60—66 кг) при середній багатоплідності 145% (максимальна 183, %), молочності за 120 днів лактації 201,2 кг (максимальна 339,7 кг) і виробництві м'яса на вівцематку 78 кг, довгововновість (у баранів-плідників 16-18 см, вівцематок 13,7-14,4, молодняку у 14-місячному віці 19—21 см) при високих коефіцієнтах вовновості (60-82 г/кг) і великих настригах у чистому волокні у середньому 4,5-5,3 кг (у баранів-плідників 7,6-8,12, вівцематок — 4,5—5,0) вирівняної, чітко звивистої, міцної (9,5— 11,2 км розривної довжини) еластичної і шовковистої з люстровим блиском

кросбредної вовни зниженої тонини (у баранів 37,5, вівцематок 35,2 мкм) з високою якістю жиропоту світлих відтінків (співвідношення жиру і солей поту у баранів-плідників становить 1:0,98).

Ягнята народжуються міцними та великими (одинаки 5,3-5,6 кг; двійні 4,6-4,9; трійні 4,0-4,5 кг), розвиваються інтенсивно, на 1 кг приросту до 20-денного віку споживають 5,6 кг молока. При спрямованому вирощуванні ягнят середньодобовий приріст їх в перші 20 днів життя досягає 850-930 г живої маси, у 2-місячному віці перевищує вимоги стандарту для 4-місячних ягнят, максимальна жива маса їх при відлученні досягає 62 кг. За період підсису ягнята збільшують живу масу шести-, семикратно, середня жива маса до відлучення в 127-денному віці становить 39,8 кг при середньодобовому прирості 272 г і оплаті корму на 1 кг приросту 4,4 к. од.; в 10-місячному віці середня жива маса баранців становить 61, ярочок — 54,2 кг при довжині вовни відповідно 13,6 та 13,9 см; в річному віці жива маса ярка досягає 90% живої маси їх матерів. Маса тушок баранчиків становить при відлученні (4,5 міс.) 18-23 кг, у 9,5-місячному віці — 24,4-25,8 кг, смакові якості м'яса високі. Відмінною особливістю асканійського типу чорноголових овець є міцна конституція, висока комбінована продуктивність і рекордні показники живої маси (у баранів-плідників 178 кг, баранів-річняків 118 кг, вівцематок 132 кг, ярка 96 кг) та настригів чистої кросбредної вовни (у баранів-плідників 11,1 кг, баранів-річняків 9,2 кг, вівцематок і ярка 8 кг) у поєднанні з високими якісними характеристиками м'яса, вовни і хутрових овчин.

Тварини добре пристосовані до місцевих умов, досить чутливі до високого рівня годівлі, ефективно використовують поживні речовини корму в продукцію, стійко передають нащадкам свої цінні ознаки.

Науково-технічна рада Мінсільгосппроду України 1 березня 1996 р. затвердила акт державної апробації нового селекційного досягнення під назвою "асканійський тип чорноголових овець з кросбредною вовною", який за комплексом господарсько-корисних ознак і біологічних особливостей характеризується однотипністю і не має аналогів у вітчизняній та світовій практиці (акт апробації від 17 червня 1995 р., а.с. № 1168). Автори селекційного досягнення: доктор сільськогосподарських наук П.І. Польська, академік Л.К. Гребінь, Г.П. Калашук, кандидат сільськогосподарських наук В.М. Туринський, Л.П. Шаламай та ін. В новому типі затверджено три лінії баранів-родоначальників (№151, 664, 1387) з 11 спорідненими групами та тварини-рекордисти.

Асканійські чорноголові вівці щодо конституційної міцності, напряму та рівня продуктивності — унікальні, вони є державним генофондом і відповідають вимогам світового рівня. їх використовують як для створення нового напряму вівчарства — м'ясо-вовнового з кросбредною вовною, так і промислового схрещування з метою підвищення скороспілості, м'ясної, молочної та вовнової продуктивності, поліпшення якості м'яса, вовни, шкір та хутрових овчин.

Асканійські кросбреди й асканійські чорноголові вівці високотехнологічні: спокійної натури, легко стрижуться, барани комолі

(безрогі), у вівцематок добре виражений материнський інстинкт, а молока достатньо, щоб вигодувати двох, трьох і чотирьох ягнят. Вони чутливі до високого рівня годівлі та добре пристосовані до умов різних регіонів України, Росії, Білорусі, Молдови та інших країн Європи.

Селекційна робота з асканійськими м'ясо-вовновими вівцями, які створені в період 1965-1975 рр. на багатопорідній основі, протягом останніх 30 років (1975—2005 рр.) проводиться за принципом малих "замкнених" (закритих) популяцій без залучення генофонду інших регіонів і країн.

Створення селекційних стад асканійських кросбредів та асканійських чорноголових у ДГ "Асканія-Нова" базувалося на багатоступінчастому відборі, спеціальному підборі та оптимізації генеалогічної структури в сприятливих умовах годівлі методом поглибленої селекції і застосуванням інбридингу, розробленого П.І. Польською, який забезпечує гетерогенність й ефективність синтетичної селекції. При цьому особливу увагу приділяли міцності конституції тварин, тобто основі їхнього здоров'я й продуктивності. Крупна величина, широкі та глибокі груди, довгий тулуб і рівна лінія спини, добре виражені м'ясні форми у сполученні з видатною пристосованістю і багатоплідністю, високою скороспілістю, молочністю, багатововновістю і чітко вираженим типом кросбредної вовни - ось основні вимоги, що виставлялися до овець інтенсивних типів при щорічному формуванні барановідтворювального ядра.

Внаслідок таких особливостей асканійських м'ясо-вовнових овець, як конституційна міцність, висока адаптивна здатність, комолість (безрогість) і спокійна натура, статеві і м'ясні скороспілість, висока комбінована продуктивність — м'ясна, молочна і вовнова — з визначальними якісними характеристиками м'яса, вовни і хутрових овчин, в поєднанні з продуктивним довголіттям і високою спадково обумовленою здатністю передавати потомству притаманні їм властивості, їх ефективно використовують у племінних і товарних господарствах різних форм власності.

Цигайська порода овець

1. Походження цигайських овець. Цигайські вівці належать до стародавньої культурної породи. Питання про походження цигайських овець свого часу різні дослідники освітлювали досить неоднаково. Наприклад, професор Н.П. Червінський просто казав, що "походження цигаїв" невідоме. Значно раніше перший дослідник цієї породи С.П. Щепкін [14] вказав на поширення серед дослідників думки про те, що цигайські вівці походять від черкеських овець, що їх виписав Петро I з Кавказу. Але сам автор вважає її помилковою, бо в такому разі цигайські вівці поширилися б далеко більше у східній, а не в західній частині Південного краю. На його думку походження цієї породи слід шукати за Дунаєм, відкіля у Бессарабію вона перейшла разом з болгарами-переселенцями.

Аналізуючи гіпотези С.П. Щепкіна і Н.Н. Дерягіна про походження цигайських овець, професор П.М. Кулешов довів безпідставність їхніх

тверджень щодо походження породи шляхом метизації мериносів з волоськими та черкеськими вівцями. Посилаючись на те, що цигайські вівці з'явилися в Росії, Угорщині і Саксонії раніше від мериносів і це є свідченням самостійності цієї породи, він писав: "Дивна однорідність цигайської вовни, її звивистість, тонина, а також здатність цигайських овець до відгодівлі приводять нас до висновку, що і ця порода є уламком стародавньої породи". Свої висновки П.М. Кулешов обґрунтував історією вівчарства у стародавніх народів і стверджує, що цигайські вівці належать до старої культурної породи, котру вивели мешканці Малої Азії і Греції, а звідти вона розповсюдилася по Південній Європі.

Дослідник Л. Адамець припускає, що область розповсюдження цигайських овець (південна частина колишнього СРСР, Румунія, Семиграддя) вказує на місце їх походження, і в ніякому разі не на походження від мериносів. Він посилається на думку Келлера про те, що степова вівця є родоначальницею багатьох світлорогих і довговухих порід овець, таких як мериноси, цигаї, вівці цакель та інших. Р.Р. Правохенський вказував на походження цигайської породи із Малої Азії на підставі її назви, яка співзвучна з назвою народу "ціги" ', котрий проживав у тій місцевості.

Бом, Цех, Синицький та Гнедич [6] у свою чергу зазначали що в Бессарабії існує думка, ніби цигайських овець раніше завезено з Іспанії. Але самі ж вони вважають, що ця порода потрапила в Бессарабію ще за тих часів, коли мериносова вівця з південного берега Чорного моря (Колхіда) рухалася через Малу Азію та Грецію в Італію (тарентинська вівця). Проте, пишуть вони далі, можливо, що її перевезено було сюди й просто з південного берега Чорного моря. В. Гнедич схиляється до тієї думки, що цигайська вівця походить від метизації простих овець з мериносами, що зустрічається іноді в Таврійській губернії. Посилаючись на вчених, котрі на основі краніологічних досліджень різних порід Болгарії стверджують, що всі вівці на Балканах походять від цакелеподібних диких овець, що мають загального з муфлоном предка, який існував тут ще в XIV столітті, А.М. Жиряков [3] пише: "Отже — центром одомашнювання овець, а разом з цим і походження цигайських овець, на нашу думку, могла бути Південно-Східна Європа".

Відносно питання про походження цигайських овець академік М.Ф. Іванов писав: "На основі зовнішньої схожості і, особливо, схожості у будові і якості вовни, цигайських овець необхідно визнати дуже близькими до мериносів". Він вважав, що мериноси і цигайські вівці походять від загального кореня, тобто від тих тонко вовнових овець, котрих розводили на фригійських пасовищах у Малій Азії за 800 років до нашої ери. Усі думки про те, що південноросійські цигайські вівці є продуктом метизації мериносів з кавказькими та волоськими вівцями — пише він — цілком помилкові й базуються на непорозумінні та плутанині понять про цигайську вівцю".

Якщо про походження цигайських овець в науці існує декілька точок зору, то про їх ареал є достовірні дані. Цих овець розводили у багатьох країнах, які прилягали до Дунаю — Болгарії, Югославії, Румунії, Угорщині,

— звідки вони різними шляхами потрапили до Бессарабії, де у просторих степах Буджаку зародився своєрідний природний розсадник овець цієї чудової породи. Болгарські переселенці розводили і широко використовували їх і завдяки цьому було покладено початок цигайському вівчарству, вважає Ф.В. Івлєв. Але масове розповсюдження цих овець відноситься до початку ХІХ століття, коли переселення болгар у Бесарабію посилювалося під час російсько-турецької війни — 1806—1820 рр. З часом Бесарабія стає основним районом розведення цигайської породи в Росії. Звідси вона розповсюджується на північний схід південної Росії, де потім виникли розсадники цигайських овець при Катеринославській, Харківській та Саратовській казенних фермах.

На південь України, у Бердянський повіт, цигайські вівці завезені болгарами у 1860 р. До Криму овець цієї породи завезли трансільванські вівчарі з Румунії і організували тут спілку трансільванських вівчарів, яка проіснувала до 1926 р.

Розведенням цигайських овець у той час займалися безсистемно, їх схрещували з мериносами і грубововновими вівцями і, як наслідок, за своїм складом вони були неоднорідні.

З 1932 р. державними директивними органами було заборонено схрещувати цигайських овець з іншими породами, і з 1934 р. цигайське вівчарство стало розвиватися як самостійний напрямок. В цей час створюються держплемрозсадники і племінні радгоспи цієї породи: у Донецькій області — Маріупольський держплемрозсадник і племрадгосп ім. Р. Люксембург; у Кримській області - Джанкойський держплемрозсадник і племрадгосп "Чорноморський".

За передвоєнний період племінне цигайське вівчарство набуло значного розвитку, але в період тимчасової німецької окупації майже всі племінні вівці були знищені, документи племінного обліку в більшості випадків також були втрачені. Відродження розпочалося на базі поголів'я, яке повернули в племінні господарства з Саратовської області. Низька продуктивність, строкатість поголів'я за вовновими ознаками та наявність ознак схрещування з іншими породами спонукало до відновлення племінної бази цигайського вівчарства в Україні на основі створення нових типів та високопродуктивних заводських стад.

Методи створення типів цигайських овець

Приазовський м'ясо-вовновий тип цигайських овець створено в племзаводі ім. Рози Люксембург Донецької області під керівництвом головного зоотехніка В.Г. Мільчевського шляхом ввідного схрещування цигайських вівцематок з чистопородними та 3/4-кровними баранами породи ромні-марш, завезеними з племзаводу "Власть труда" Орловської області. За даними М.Я. Когана-Бермана [8], у господарстві з 1945 по 1948 р. чистопородними баранами породи ромні-марш осіменено 3923 вівцематок (16%), 3/4-кровними за ромні-марш - 5791 (23%), одержаними в господарстві від цих варіантів схрещування 1/2 і 1/8-кровними баранами — 2506 (10%) і чистопородними цигайськими плідниками - 12432 вівцематок, що становить

51% від загальної кількості вівцематок, осіменених в господарстві за цей період. Одержані ярки першого покоління спаровувалися тільки з чистопородними цигайськими баранами.

Приплід від зворотного схрещування (1/4 — 1/8-кровних за ромні-марш) розводили "в собі". Обмеження на зростання частки крові поліпшуючої породи було викликано необхідністю обов'язкового збереження специфічних технічних властивостей цигайської вовни, конче необхідних при виробництві технічних сукон, що використовувалися в той час в паперовій промисловості, і одночасного збільшення довжини вовни та підвищення м'ясної продуктивності цигайських овець.

Слід зазначити, що барани-плідники породи ромні-марш характеризувалися невисокою власною продуктивністю, тому різниця за живою масою і настригами вовни між чистопородним і помісним молодняком була не суттєвою. Однак схрещування дало змогу "розхитати" консолідовану спадковість цигайських овець і збагатити її бажаними ознаками. Помісі характеризувалися більшою вираженістю м'ясних форм, кращою звивистістю і блиском вовни, світлим жиропотом. Вони мали більшу мінливість селекційних ознак, що дало можливість вести селекційну роботу зі створення нового типу овець з бажаним сполученням комплексу продуктивних ознак. Робота проводилася на фоні підвищеного рівня годівлі з застосуванням інтенсивного відбору, індивідуального підбору та оцінки племінних якостей баранів.

За даними Г.З.Плюща з дослідницькою метою незначна кількість вівцематок 1951 р. була осіменена баранами кавказької і грозненської порід. Але внаслідок того, що тонкорунні барани зменшували пружність вовни і погіршували деякі ознаки, характерні для м'ясо-вовнових овець, роботи в цьому напрямку було припинено. Лише незначна кількість вівцематок 1/4-кровних за мериносами використана для спеціального підбору з метою підвищення густоти вовни і поліпшення оброслості тулуба. В результаті було одержано ряд баранів з бажаним сполученням продуктивних ознак. Один з таких плідників став родоначальником лінії 95559, він і його сини характеризувалися високими настригами, густою вовною і кращою оброслістю тулуба.

Вдале поєднання у потомства бажаних ознак використаних порід дало змогу збільшити не тільки вовнову і м'ясну продуктивність овець створюваного типу, а й багатоплідність, яка вже у 1955 р. становила 152% в середньому по стаду чисельністю 6,5 тис. вівцематок.

За час створення нового типу цигайських овець жива маса тварин збільшилася на 20-44%, довжина вовни - на 16-33%, настриг вовни — на 36—117% (табл. 2.2.1).

Досягнуті показники продуктивності заводського стада дали можливість у 1962 р. апробувати, а в 1963 р. затвердити його, як нове селекційне досягнення під назвою приазовський внутрішньопородний м'ясо-вовновий тип овець цигайської породи.

2.2. Кримський заводський вовново-м'ясний тип цигайських овець створено в племзаводі "Чорноморський" Республіки Крим шляхом тривалої чистопородної селекції в період з 1960 по 1986 р. В основу створення типу покладено класичну методику академіка М.Ф. Іванова вдосконалення існуючих і створення нових порід овець. До цієї роботи спонукало те, що Кримська область була регіоном з багаточисельним поголів'ям цигайських овець, яких з 1955 по 1960 р. схрещували з тонкорунними баранами. Для відновлення цигайського вівчарства області виникла потреба у великій кількості високопродуктивних племінних баранів-плідників зі стійкою спадковістю ознак продуктивності.

Для одержання таких тварин в племзаводі застосовували багатоступінчастий відбір баранів на основі оцінки їх продуктивності і племінних якостей та індивідуальний внутрішньолінійний підбір найбільш продуктивних з міцною конституцією вівцематок в кількості 15—20% від загальної їх чисельності. Необхідною умовою такого підбору була наявність у баранів і вівцематок пружності і жорсткості вовни 50—46 якості. Інших вівцематок використовували для поліпшуючого міжлінійного підбору пар з наступним повтором при вдалому їх сполученні.

На час апробації нового типу загальна чисельність поголів'я становила 6,8 тис, в тому числі 5,5 тис. вівцематок. Вівці заводського типу характеризувалися міцною конституцією, величиною, добре вираженими м'ясними формами, довгою, густою і добре вирівняною в штапелі і руні вовною. Середній настриг митої вовни по стаду становив 3,1 кг, в т.ч. у баранів-плідників — 5,28 кг, у вівцематок - 3,1 кг, у ремонтних баранів і ярок відповідно 3,5 і 2,9 кг при середній живій масі відповідно 104, 57, 58, і 48,8 кг. Вовна переважно 48 - 50 якості з довжиною у баранів 12,8 см, вівцематок 10,6 см, у баранів-річняків і ярок відповідно 15,5 і 13,5 см. Руно штапельної та штапельно-косичної будови, жиропіт переважно світло-кремовий, вихід митої вовни 54-55%.

Нині розведенням овець цигайської породи займаються в основному в АР Крим, Одеській, Донецькій та Чернівецькій областях. Загальна чисельність поголів'я на початок 2003 р. становила 540,1 тис, що на 75% менше порівняно з 1999 р.

Сучасна популяція цигайських овець в Україні залежно від зони розведення та категорії господарств характеризується значним коливанням ступеня розвитку та рівня продуктивності тварин. В нормальних умовах розведення вони мають такі середні показники: у баранів-плідників жива маса - 90-100 кг, настриг митої вовни - 4,5 кг, довжина вовни - 12,5 см; у вівцематок - відповідно 52-55 кг, 2,6 кг, і 9,0 см; у баранів-річняків - 45-50 кг, 2,5 кг і 11 см; ярок — 35—40 кг, 2,2 кг і 10 см.

Більша частина поголів'я цигайських овець знаходиться в Одеській області — 336,6 тис. із 540,1 тис, або 64,4% від загальної кількості. Слід зазначити, що у приватному секторі області утримується 82,2% овець.

Одеська популяція характеризується більшою генетичною різноманітністю. В її формуванні використані племінні ресурси приазовського типу племзаводу "Розовський", кримського вовново-м'ясного племзаводу "Чорноморський", заволзького вовново-м'ясного племзаводу "Алгайський" в Росії, молдавського вовново-молочного з племферм "Побєда" і "Кетроси" Республіки Молдова, а також племзаводу "Прогрес" Одеської області. Але найбільше використано племінного матеріалу приазовського м'ясо-вовнового типу, лише в 1986—1990 рр. з племзаводу "Розовський" в господарства області завезено 2,5 тис. баранів і 7,5 тис. ярок.

Вибір напряму селекції з цією популяцією овець узгоджується з особливостями цього регіону, а саме наявністю потреб ринку в молочній продукції овець. Тому поряд з вирішенням загальнопородних проблем необхідна селекція на збільшення вираженості ознак молочної продуктивності.

Товарне вівчарство АР Крим, яке за всю історію свого існування двічі знищувалося і двічі піддавалося схрещуванню з тонкорунними вівцями, відновилося завдяки використанню племінних ресурсів, в основному племзаводу "Чорноморський". Крім цього, поряд з баранами кримського широко використовували плідників приазовського типу. Так тільки за період 1981—1989 рр. майже в усі райони і міжрайонні племпідприємства було завезено 10,2 тис. баранів з племзаводу ім. Рози Люксембург, що, безперечно, вплинуло на генетичну структуру кримської популяції і рівень розвитку продуктивних ознак.

В Донецькій області використовували лише овець приазовського м'ясо-вовнового типу. В результаті протягом тривалого періоду цигайські вівці цього регіону характеризуються великою живою масою, довгою вовною та вищими на 10—15% настригами вовни.

У західному регіоні овець цигайської породи розводять в передгірській зоні Буковини. Всього нараховується 9,4 тис. голів. Більшість овець розміщено в приватному секторі. Вони мають комбінований напрям продуктивності — дають вовну, м'ясо, молоко, овчину. Тварини міцної конституції, невибагливі до кормів та утримання, витривалі, добре акліматизовані до умов Передкарпаття. Протягом багатьох років для покращання місцевих цигайських овець використовували баранів-плідників кримського типу. Внаслідок цього продуктивність місцевої популяції овець поліпшилась, однак значного підвищення продуктивності не відмічено. Жива маса вівцематок становить 45,0-50,0 кг, баранів — 75,0-85,0 кг, настриг чистої вовни з вівцематок 2,0-2,3 кг, баранів — 3,0-3,5 кг при виході чистої вовни 58—69%. Вівцематки високомолочні, здатні після відлучення ягнят давати товарне молоко — 35—45 кг, з якого виготовляють 8—10 кг бринзи. У овець цигайської породи вовна напівтонка, пружна, однорідна, біла, довжиною 8—10 см, тониною 46—48 якості. Плодючість становить 100—105 ягнят від 100 вівцематок. Створено племрепродуктор овець цигайської породи в господарстві ЗАТ "Буковина" Сторожинецького району. Середній настриг вовни на вівцю становить 2,1 кг.

У Чернівецькій області з використанням баранів-плідників кримського типу сформовано місцевий тип цигайських овець комбінованого напрямку продуктивності, адаптований до умов Передкарпаття. Вівці характеризуються середньою величиною, довжиною вовни 8—10 см, тониною 48—46 якості та хорошою молочністю. Більшість овець розміщено у приватному секторі. В даний час для вдосконалення місцевої популяції використовують баранів-плідників буковинського типу асканійської м'ясововнової породи.

Грузинська жирнохвоста напівтонкорунна порода. Виведена в радгоспі “Удабно” Грузинської РСР в період з 1939 по 1949 роки. Основна особливість цієї породи – однорідна напівтонка вовна в поєднанні з наявністю жирових відкладень на хвості.

Порода виведена шляхом схрещування маток тушинською жирнохвостою грубововновою породи з тонкорунними баранами породи рамбульє і прекоп. При цьому переслідувалася мета одержати жирнохвостих овець з однорідною тонкою або напівтонкою вовною, міцних, витривалих, придатних для розведення в суворих умовах гірського відгінного пасовищного утримання, з сезонними коливаннями в забезпеченості кормами. Наявність жирного хвоста, поза сумнівом, мала б вельми позитивне значення, про що свідчить багатовіковий досвід гірського вівчарства Кавказу. Відповідно до цієї задачі серед помісей почали відбирати тваринних, близьких до наміченого типу.

Тварини цієї породи середньої величини, жива маса маток 40—55 кг, статура їх дуже схожа з тушинськими. Масть біла, вівці безкладчасті, барани рогаті, а матки комолі. При забої дорослих маток туші важать 20—21 кг і одержують більше 2 кг хвостового жиру. Настриг вовни в середньому 3,0—3,5 кг, при виході митого волокна 50—52%. Переважаюча тонина вовни 50—56 якості, довжина її 9—12 см. При повноцінному годуванні продуктивність овець може бути значно підвищена.

Напівтонкорунні породи м'ясо-вовнового напрямку овець Довгововнові англійський тип

Лінкольн. Породу створено у графстві Лінкольн (Англія) понад 200 років тому схрещуванням місцевих овець із баранами породи лейстер. Це одна із найбільших за розміром тварин напівтонкорунних порід у світі.

Барани-плідники у кращих стадах мають масу 130 - 140 кг, вівцематки 80-90 кг. Настриг вовни у баранів-плідників 9-10 кг, у вівцематок 6 — 6,5 кг; вихід чистого волокна 60 70 % Тонина волокон 44 — 48-ї якості, довжина вовни у баранів 20-30 см, у маток 15 — 20 см. Плодючість 110 — 120 ягнят на 100 вівцематок.

Проте вівці цієї породи дуже вибагливі до умов годівлі та утримання і надто важко витримують сухий континентальний клімат. Навіть в Англії з її м'яким кліматом розведення чистопородних лінкольнів пов'язане з великими

труднощами. Тому в Англії, Австралії, Новій Зеландії чистокровних племінних лінкольнів розводять переважно для схрещування з іншими породами. В СНД вівці породи лінкольн використовуються здебільшого для схрещування з метою створення м'ясо-вовнового кросбредного вівчарства. Помісі лінкольнів з мериносами та іншими породами відзначаються доброю швидкостиглістю, високою м'ясною і вовною продуктивністю. Всі ці якості вони дуже стійко передають потомству.

Ромні-марш Овець цієї породи виведено в Англії у ХІХ ст. у графстві Кент схрещуванням грубововних овець з баранами породи лейстер. Слово «марш» у перекладі українською мовою означає «низовина», «болото» Звідси і притаманна породі певна відносна стійкість проти гельмінтозів та захворювань ратиць

Тварини великі на зріст з гармонійною тілобудовою, доброю швидкостиглістю і високою м'ясною та вовною продуктивністю, міцною конституцією, чудовими м'ясними якостями Але вони погано акліматизуються у районах із посушливим кліматом Жива маса баранів плідників 120-130 кг, вівцематок 65-70 кг. Настриг вовни у баранів у фізичній масі 8 - 9, у чистому волокні 5 - 6 кг, у вівцематок — відповідно 3,4 - 4,2 і 2,5 - 3,2 кг. Вихід чистої вовни 60 — 65 %. Довжина вовни у баранів 14 — 16, у маток 12 — 14 см, тонина 46 - 50 якості Плодючість 120 — 130 ягнят на 100 вівцематок

В Україні акліматизацію, розмноження і створення місцевої популяції за типом аргентинських ромні марш здійснено в господарстві «Дружба» Сумської та їм Щорса Харківської областей Кращі отари овець породи ромні марш на племзаводах «Власть труда» Орловської та «Котовський» Волгоградської областей Росія.

Короткововні вівці характеризуються відмінними м'ясними формами, високою швидкостиглістю та здатністю до нагулу. У них однорідна вовна, здебільшого коротша за 10 см, тонина вовни коливається від 50-ї до 60-ї якості з чітко окресленою звивистістю. До короткововних овець англійського типу належать соутдаунська, гемпшир, шропшир, оксфордшир, суффольк та ін. До короткововних належать також литовська темноглова, латвійська чорноголова, естонська і горьківська.

Гемпшир Порода створена в графстві Гемпшир в Англії на початку ХІХ ст. схрещуванням місцевих маток з баранами соутдаунської породи. Вівці цієї породи великі, мають відмінні м'ясні форми. Морда, вуха й ноги їх вкриті чорним волосом. Вовна біла, однорідна, має добре виражену звивистість. Швидкостиглість висока — енергія росту від народження до відлучення становить до 400 г.

Жива маса баранів 100 - 120, маток 65 - 70 кг. Настриг вовни у баранів у фізичній масі 5 - 6, у чистому волокні 3,5 - 4 кг, у маток — відповідно 3 - 4 і

1,8 - 2,4 кг. Вихід чистої вовни 50 - 60 %. Довжина вовни у баранів 7 - 10, у маток 6-9 см, тонина 50 - 60-ї якості. Плодючість 116-130 ягнят на 100 маток.

Шропшир Породу виведено у графстві Шропшир в Англії у ХІХ ст. схрещуванням місцевих овець з баранами саутдаунської, а пізніше лейстерської та котсволдської порід. Вівці великі, з міцною конституцією, мають добрі м'ясні якості. Порода шропшир за м'ясними якостями вважається однією з кращих швидкостиглих порід Англії.

Жива маса баранів 80 - 120, маток 65 - 80 кг. Настриг немітої вовни у баранів у фізичній масі 5 — 7, у чистому волокні 3,5 — 4 кг, у маток — відповідно 3,5 - 4,5 і 2,0 - 2,4 кг. Вихід чистої вовни 55 - 60 %. Довжина вовни у баранів 9 - 10, у маток 7-9 см, тонина 50 - 56-ї якості. Плодючість 150 - 175 ягнят на 100 маток.

Вівці породи шропшир використовувались при виведенні латвійської, естонської та дегереської порід. За межами Англії вони широко використовуються у виробничому схрещуванні для отримання м'ясних ягнят.

Оксфордшири. Це одна з перших порід, одержаних в Англії на основі схрещування довгововнових англійських порід з короткововновими. При виведенні оксфордширов були використані котсволди, гемпшири і частково саутдауни. Відповідно з цим оксфордшири по ряду ознак займають проміжне положення між короткововновими і довгововновими тваринами. Як самостійна порода була визнана в 1862 р. Це дуже крупні тварини, з міцним кістяком і правильною статуєю. Жива маса маток 80 кг і більш. М. Ф. Іванов, а також В. М. Курганській відзначають, що середня вага маток складає 85—95 кг.

Морда, вуха і ноги покриті темнозбарвленим (сірим або коричневим) криючим волосом, як і у гемпширов, а тулуб — білою вовною. У віці 4 місяців ягнята дають тушу вагою 20—25 кг; якість м'яса хороша, але вага кісток в туші порівняльно великою.

Плодючість маток з розрахунку на 100 досягає 150 ягнят. Настриг вовни 3,8—4,5 кг, довжина її 8—10 см. звивистість вовни добре виражена, переважаюча тонина 50 якості. Вовна характеризується великою пружністю. Барани і матки комолі.

У Англії оксфордширов широко використовують для промислового схрещування завдяки їх здатності давати крупних і швидкорослих ягнят. Ці вівці витривалі і невибагливі, проте найбільший ефект від їх розведення одержують в районах з великими площами огрядних пасовищ.

Окрім Англії, оксфордширов розводять в чистоті і використовують для схрещування в США, Канаді, Китаї, Південній Америці і ін.

Суффольк. Ця порода створена в результаті схрещування норфолькської рогатої породи місцевих овець з саутдаунськими баранами. Як самостійна порода визнана в 1859 р. У Англії вона поширена переважно в

Суффолькському, Кембріджському і Ессекському графствах, розташованих на північний схід від Лондона.

По зовнішньому, виду суффольки характеризуються наступними даними: голова, вуха і ноги чорні, а решта частини тулуба біла, тулуб довгий, прямокутної форми, з дещо видатною вперед грудною кісткою. Оброслість вовною руна на шиї до потиличного гребеня, а на задніх ногах до скакального суглоба. Барани і матки безрогі. Жива вага маток 60—70 кг. Вівці дуже скоростиглі: 3-місячні ягнята при забої дають тушку вагою 17 кг. М'ясо ніжне, нежирне. Вовна однорідна, біла, довжина її 7—8 см, переважаюча тонина 58—56 якості. Настриг вовни 3—4 кг, вихід митого волокна близько 60%. У вовні руна зустрічаються кольорові волокна. Вівці відрізняються міцною конституцією і витривалістю. Плодючість овець хороша: на 100 маток народжується 130—140 ягнят. Завдяки великій скороспільності в поєднанні з невимогливістю і витривалістю суффольські вівці ширше поширені в Англії, ніж інші короткошерсті породи. Окрім Англії, їх розводять в чистоті і використовують для схрещування в Новій Зеландії, США, Канаді, Австралії, Аргентині і низці європейських країн.

Характеристика показників продуктивності овець зарубіжної селекції та аборигенних порід

Завдання 1. Дати характеристику породам овець зарубіжної селекції.

1. Австралійські мериноси
2. Полварс

Завдання 2. Ознайомитися з характеристикою аборигенних порід овець.

1. Волошські вівці.
2. Кучугурівські вівці
3. Цакуль, рацка, цуркан, гуцулка

Зміст заняття.

Австралійські мериноси.

Історію створення австралійських мериносів не можна вважати остаточно з'ясованою, на що вказують більшість авторів, які вивчали походження та розвиток австралійських мериносів.

Єсаулов П.А. в книзі “Методи збільшення продуктивності овець в Австралії”, згадуючи про історію австралійських мериносів пише: “Більшість авторів (наприклад, Маллет, Грахам) вказують, що починаючи з 1840 року для збільшення живої маси та одержання більш міцної вовни використовували для схрещування з австралійськими мериносами англійських довгововнових овець - лінкольнів та лейстерів. Такої ж думки додержувалися професор Х.Р. Белшнер та А.С. Фрейзер, які вважають, що блиск і значна довжина вовни австралійських мериносів отримані в результаті схрещування їх з англійськими скоростиглими вівцями.”

За повідомленням Н.Н. Turner, приблизно 95% всіх стад овець в Австралії представлені мериносоми, або породами, які виведені за допомогою мериносів. На чистопородних мериносів приходить 3/4 всього поголів'я овець.

Порода австралійських мериносів залежно від продуктивності та біологічних особливостей складається із трьох самостійних типів файн, медіум і стронг, які можна прийняти за окремі породи. При цьому всі типи мають значні відмінності за такими показниками, як екстер'єр, густина, довжина та настриг вовни, жива маса і вихід митого волокна. Наявність трьох типів австралійських мериносів зумовлена в першу чергу різними природнокліматичними умовами країни, що впливає на особливості утримання, рівень годівлі і селекційну роботу.

Перший тип - файн. Вівці з тонкою і дуже тонкою вовною - 64-70 і більш високої якості, аж до 100. Безскладчасті або з 1-2 невеликими складками на шії. Із всіх типів вони найбільш дрібні. Жива маса дорослих маток становить 36-40 кг, баранів - 50-65 кг. Вовна найбільш густа. На 1 см² шкіри нараховується від 7 до 8,7 тис. волокон. Чим тонша вовна тим вона коротша. При тонині 64-70 якостей її довжина становить 8,2-8,9 см, при 70-74 якостей - 7,6-8,2 см, при 80 якості - 7,0-7,6 см. Настриг немитої вовни у дорослих маток коливається в межах 3,5-4,5 кг, у баранів - 7-8 кг. Вихід митого волокна складає 60-70%. У розрахунку на 1 кг живої маси одержують 70-75 г митої вовни.

Другий тип - медіум. Вівці з тониною вовни 60 та 64 якості. Вівці нонпепін створювались без участі баранів породи рамбульє, тоді як при створенні стад овець пепін барани рамбульє широко використовувались. Ці два підтипи різко відрізняються між собою.

Тварини першого підтипу безскладчасті, тонина вовни у них 64-60 якості, жива маса: а маток 38-42 кг, у баранів - 60-70 кг, густина вовни - від 5,8 до 7,4 тис. волокон на 1 см² шкіри, довжина 8-10 см. Настриг немитої вовни в маток - 4-5, у баранів - 7,5-8,5 кг. Вихід митого волокна 65-70%. У розрахунку на 1 кг живої маси приходить 75-80 г митого волокна.

Тварини другого підтипу мають звичайно 2-3 і навіть більше великих складок, що пояснюється їх походженням. В порівнянні з першим підтипом вони дещо крупніші і дають більше вовни. Жива маса в маток 40-44, у баранів - 70-85 кг. Густина вовни приблизно така, як у тварин першого підтипу, її довжина - 9-12 см. Настриг немитої вовни: в маток 4,5-5,5 кг, у баранів 8,0-9,5 кг, вихід митого волокна складає 60-65%. На 1 кг живої маси приходить 80-83 г митої вовни.

Третій тип - стронг. Вівці з більш довгою і грубою вовною - 60 та 58 якості, з 1-2 невеликими складками, або без складок. Це найбільш крупні мериноси. Жива маса у маток 42-48, у баранів - 75-90 кг. Густина вовни помірна, на 1 см² шкіри знаходиться 5,3-6,5 тис. волокон. Довжина вовни 9-13 см. Настриг вовни у маток 4,5-5,5, у баранів - 8,5-10,5 кг, при виході митого волокна - 60-65%. На 1 кг живої маси приходить 80-83 г митої вовни.

Враховуючи те що, австралійські мериноси характеризуються високою вовною продуктивністю та високоякісним жиропотом тому в багатьох країнах світу для удосконалення тонкорунних овець використовують баранів-плідників даної породи.

Полварс.

Цю породу створено в Західній Вікторії (Австралія) схрещуванням австралійських мериносів і лінкольнів, а помісей першого покоління — з мериносами типу стронг. В Україну представників породи завезено в 1981 р. в дослідне господарство «Чувиріне» Харківської області. Генофондне стадо полварсів в умовах цього господарства створювалося шляхом чистопородного розведення Полварси мають гармонійну конституцію, будову тіла з добре вираженими м'ясними формами. У баранів і маток добре виражений запас шкіри у вигляді бурди або 1-2 неповних складок. Жива маса баранів-плідників досягає 90 - 125 кг, вівцематок 60 -66 кг (кращих — до 85 кг), настриг митої вовни у плідників 6 — 9, у маток 3,5 - 5,1 кг, довжина вовни — відповідно 11 - 15 і 11 - 12 см. Тонина 23,5 - 26,5 мкм у плідників і 23 - 25,5 мкм — у маток. Вихід чистої вовни 60 — 73 %. Руно щільне, вовна 58-ї якості у баранів і 60 — 64-ї — у маток, добре вирівняна по руно і в штапелі.

Полварси мають своєрідну архітекtonіку руна, яка дає змогу розводити овець в умовах високої вологості. Ця особливість полягає в тому, що за помірної щільності (5 - 6 тис. волокон на 1 см² шкіри) і відмінної вирівняності волокон вершини штапелів, розміщених на тілі вище, перекривають розміщені нижче, роблячи цим руно малодоступним для вологи і забрудників.

Колір жиропоту баранів білий з блакитнуватим відтінком, маток — білий і світлий, стійкий проти вимивання і окиснення.

Породу полварс використано при створенні харківського внутрішньопородного типу як поліпшувача батьківської форми. Автор створення стада цього типу в Україні — кандидат с.-г. наук І.А. Помітун. Сьогодні порода представлена єдиним у межах СНД генофонд-ним стадом дослідного господарства «Чувиріне», в якому 100 голів, з них 70 маток і ярки. Селекція спрямована на збереження генофондної мікроструктури стада і поліпшення вовнових якостей стабілізуючим відбором та помірним інбридингом на видатних тварин.

Волошські вівці.

М. Ф. Іванов в 1916 р. обстежував майже всі райони, де розводили волошських овець, і розділив їх на наступні типи:

- 1) степові волошські — найчистіший тип, розводили Північному Кавказі, в Сибіру і др.;
- 2) задонські волошські — задонських степах;

- 3) воронежські, або кучугуровські, що розводяться в центральнo-чорноземних областях, в Західному Сибіру;
- 4) пирнії поширені в Молдові і районі правого берегу Буга;
- 5) помісні волошські Х довготощехвости.

Степові волошські вівці. У минулому це найчисленніша, а іноді і єдина порода грубововнових овець в районах Північного Кавказу і Нижнього Поволжя, де вона послужила початковим матеріалом, на базі якого створювалося тонкорунне вівчарство. М. Ф. Іванов (1935 р.) особливо відзначав міцність ніг у волошських овець. Хвіст у них дуже довгий, широкий, з відкладеннями жиру. Весняна жива маса в середньому складала 43,9 кг, осіння — 48,5 кг, вихід м'яса у дорослих маток — від 38,7 до 45%, вихід внутрішнього жиру—1,3 3,2 кг, хвостового жиру — 1,47—2,7 кг. Річний настриг вовни дорівнює 2 3 кг. Вовна волошських овець майже виключно білого кольору, досить тонка. У вовни з боку пуху - 78,56 %, ості - 21,44; тонина їх відповідно 23,13 і 56,35 мкм, а середня тонина цих фракцій, узятих разом, 28,6 мкм.

Кучугурівські вівці

Виведені в останній третині ХІХ століття в селі Кучугури Нижнедевіцького району Воронежської області шляхом схрещування місцевих довготощехвостих грубововнових овець з крупними волошськими задонськими баранами. М. Ф. Іванов, що відвідав Кучугури в 1916 р., допускає також той, що прилиття крові якої-небудь культурної породи, про що свідчить порівняно велика скоростиглість, сильна звивистість вовни, поліпшений екстер'єр кучугуровських овець. Велику роль у створенні породи зіграли також порівняно хороші умови годівлі і утримання овець в селянських господарствах, свідомий підбір по величині, високі ціни на племінних тваринах. П. Н. Кулешов надавав дуже велике значення збільшенню поголів'я волошських. Кучугуровські вівці в масі дуже крупні. Жива маса кучугуровських маток була в середньому 55 кг, з коливаннями від 40 до 79 кг, баранів — 73 кг, з коливаннями від 49 до 100 кг.

Вівці в основному безрогі. Хвіст часто опускається нижче за скакальний суглоб. У коріння хвоста жир утворює широку плоску подушку (вага 15—18 кг), що звужується до кінця його. Ягнята розвиваються швидко, в 6-місячному віці вага їх досягає 32—37 кг. Забійна маса рівна 55%. Оброслость вовною хороша. Чисельність овець з чорною вовною досягає 70%¹, з білою — до 30%. Пуха у вовні маток міститься 86—92%, тонина пуха 30— 32 мкм. Вихід чистої вовни близько 70%. За даними Кучугуровських овець покращували англійськими породами.

Цакель, рацка, цуркан, гуцулка — це різні місцеві назви однієї групи горнокарпатських овець, схожих багато в чому з цакелями, що розводяться в Румунії, Болгарії, Югославії і Угорщині, яким Бом, Фіцингер і інші вівчарі

дали назву цакель маючи на увазі штопороподібні роги цих овець з глибокими насічками.

Гірськокарпатські вівці в різних районах цієї зони відрізняються своїми розмірами, живою вагою і продуктивністю, але зберігають загальні характерні особливості одного порідного типу. Д. Т. Міхновський указує, що це дрібні, рухомі тварини з міцними кінцівками і копитами, добре пристосовані до використання пасовищ на крутих гірських схилах. Довга косична груба шерсть з малою кількістю підшерстка сприяє тому, що волога від частих тут дощів і туманів швидко стікає по руну. Завдяки цьому гірськокарпатські вівці краще протистоять шкідливій дії сирого і холодного клімату Карпат. Жива маса овець рацка в кінці літа в Закарпатській області в середньому рівна 30,0 кг (з коливаннями від 25 до 39), в Івано-Франківській області — 37 кг. Масть овець переважно біла, тварини з темним забарвленням в окремих місцевостях складають до 1/4 всього поголів'я. Середній настриг вовни у маток рівний 1,12 кг, настриг поярка — 0,52 кг. Підшерстка, за відомостями Д. Т. Міхновського, містить 27%, ості — 73%. Вовна дуже довга, косиці річного росту мають довжину в середньому 28,6 см, у окремих тварин — до 50 см; довжина підшерстка в середньому 6,3 см, тонина його від 18 до 44 мкм, ості в середньому 96 мкм. У руні зустрічається і мертвий волос. Вовна використовують для вироблення грубих сукон, трикотажних виробів, килимів. Молочна продуктивність гірськокарпатських овець висока, від однієї вівці після відбиття ягнят в середньому надаюють 50 кг молока, яке переробляють в бринзу. Якість м'яса у них невисока, забійний вихід у дорослих овець рівний 45—50%. Тварин вбивали для отримання овчин, м'ясна їх продукція мала другорядне значення.

Заняття 28-31

Розрахунок вихідного поголів'я овець в господарстві, виробництво вовни, баранини, приросту та гною, потреби в кормах, воді і підстилці

Мета заняття: навчитися складати оборот стада овець, який є важливим показником роботи вівчарським господарств. Навчитися економічно-доцільно використовувати поголів'я овець в господарстві і планувати виробництво продукції

Зміст заняття

Складати оборот стада необхідно для визначення кількості овець, які будуть вибракувані із стада, поставлені на відгодівлю і після відгодівлі реалізовані на м'ясо, якщо вівчарство племінне, то і кількості овець, які будуть реалізовані на плем'я. При складанні обороту стада розраховується, скільки буде одержано приплоду і яка кількість овець кожної статевої групи залишиться в стаді на кінець року. При виконанні роботи не передбачається розширення відтворення стада, тому поголів'я овець, яке передбачається на початок і кінець року, буде однаковим.

Хід виконання роботи

Приклад: Розрахунок вихідного поголів'я за умови, що в господарстві 5000 голів овець і 52% маток у стаді, вихід ягнят на 100 маток - 110%.

При складанні обороту стада було передбачене вибракування: баранів-плідників -30%, вівцематок - 20%, ярок і баранчиків у віці 16-18 міс. - 10%. Відхід приплоду до відлучення, тобто до 4-х міс. віку, - 10%, ярок і баранчиків у віці 16-18 міс. - 2%.

У товарному вівчарстві передбачається вибракування валахів 25%.

Розрахунок поголів'я вівцематок:

$$5000 - 100\%$$

$$X - 52\%$$

$$X = 5000 \times 52/100 = 2600 \text{ голів}$$

Розрахунок поголів'я баранів-плідників проводиться виходячи з норм навантаження вівцематок на одного барана, яке залежить від методу осіменіння овець. Якщо в господарстві буде використовуватись ручне парування овець, то на 1 барана планується 30-40 вівцематок. А при штучному осіменінні - 300-400 маток. На барана-пробника - 80-100 вівцематок.

Розрахунок потреби в основних баранах-плідниках при штучному осіменінні:

$$2600 \text{ маток} : 300 = 8,6, \text{ або } 9 \text{ баранів.}$$

При цьому на кожного основного барана передбачається резервний. У зв'язку з тим в стаді необхідно мати баранів - плідників - $9+9=18$ голів.

Розрахунок баранів-пробників

$$2600 : 80 = 32,5, \text{ або } 33 \text{ барани.}$$

На все поголів'я баранів-пробників необхідно передбачати 10% резерву, що становитиме від 33 баранів 3,3, або 4 голови.

Всього баранів-пробників:

$$33 + 4 = 37 \text{ голів.}$$

Усього баранів-плідників і пробників: $18 + 37 = 55$ голів.

Розрахунок потреби в ярках і баранчиках у віці 16-18 міс:

а) Якщо вівчарство товарне, ярок у стаді вирощують тільки для ремонту поголів'я маток. Щоб ремонт стада проводити ярками, які задовольняють вимогам класу еліта і I класу, треба враховувати, скільки відсотків у стаді щорічно вирощується ярок цього класу і враховувати відсоток вибракування маток. Якщо в стаді планується щорічно вибракувати 20% маток і вирощувати 60% ярок класу еліта і I класу, то кількість ремонтних ярок в стаді становитиме:

Розрахунок вибракуваних маток:

$$2600 - 100\%$$

$$X - 20\%$$

$$X - 2600 \times 20/100 = 520 \text{ голів}$$

Розрахунок поголів'я ярок:

$$520 - 60\%$$

$$X - 100\%$$

$$X = 520 \times 100/60 = 867 \text{ голів}$$

б) Якщо вівчарство племінне і головним завданням є вирощування ярок і баранчиків для реалізації на плем'я і ремонту свого стада, то в стаді, крім поголів'я баранів-плідників і вівцематок, повинна бути однакова кількість ярок і баранчиків, вирощених до віку 16-18 місяців.

Приклад розрахунку ярок і баранчиків:

$$5000 - (2600 + 55) = 2345 \text{ голів}$$

з яких 50 відсотків будуть складати ярки і 50 баранчики, тобто $2345 : 2 = 1172,5$, або 1172 баранчики і 1173 голови ярок.

Розрахунок поголів'я валахів:

Валахи, як статевовікова група, передбачаються в стаді овець, якщо вівчарство товарне.

У товарному вівчарстві мають бути барани - плідники, вівцематки, ремонтні ярки і валахи.

Приклад розрахунку поголів'я валахів:

$$5000 - (2600 + 55 + 867) = 1478 \text{ голів.}$$

Оборот стада овець племгоспу

Статеві-вікові групи	Поголів'я на початку року	Приход			Розхід			Поголів'я на кінець року	
		приплід	закупівля	перевед. з молод. групи. груп	перевед. в ст. групу	реалізація			інше вибуття
						на м'ясо	на плем'я		
Барани-плідники	55			17		17			55
Вівцематки	2600			520		520			2600
Ярки 16-18 міс.	1173			1173	520	117	513	23	1173
Баранчики 16-18 міс.	1172			1172	17	117	1015	23	1172
Приплід: ярки	-	1430			1173	114		143	-
баранчики	-	1430			1172	115		143	-
Всього	5000	2860		2882	2882	1000	1528	332	5000

Оборот стада овець (вівчарство товарне)

Статеві-вікові групи	Поголів'я на початку року	Приход			Розхід			Поголів'я на кінець року	
		приплід	закупівля	перевед. з молод. групи. груп	перевед. в ст. групу	реалізація			інше вибуття
						на м'ясо	на плем'я		
Барани-плідники	55		17	-		17			55
Вівцематки	2600			520		520			2600
Ярки 16-18 міс.	867			867	520	330		17	867
Валахи	1478			370		370			1478
Приплід: ярки	-	1430			867	420		143	
баранчики	-	1430			370	917		143	
Всього	5000	2860	17	1757	1757	2574		303	5000

Як видно із оборотів стада, у племінному господарстві (табл. 1) на м'ясо буде реалізовуватись щорічно 1000 голів овець, з яких 229 голів складатиме молодняк віком 7-8 місяців. На плем'я буде реалізовано 1528 голів молодняку, з якого 313 ярки і 1015 баранчиків віком 16-18 місяців. У товарному господарстві (табл. 2) на м'ясо буде реалізовано 2574 голови овець, з яких 1337 голів складатиме молодняк поточного року народження віком 7-8 місяців.

Вовна. Розрахунок виробництва вовни повинно проводитись шляхом множення поголів'я овець кожної статево-вікової групи, визначеної в обороті стада на початок року, на настриг, який є у вихідних даних проекту.

У товарному господарстві замість баранчиків у віці 16-18 місяців необхідно помножити поголів'я валахів на їх настриг вовни.

Розрахунок виробництва вовни

Статеві-вікові групи	Поголів'я	Настриг вовни на ' 1 гол., кг	Всього вовни, ц
Барани-плідники			
Вівцематки			
Ярки 16-18 міс.			
Валахи			
Ягнята брак 5-6 міс.			
Всього			

Баранина. Розрахунок кількості баранини необхідно проводити шляхом множення поголів'я овець, визначених в обороті стада в графі реалізація на

м'ясо, на живу масу дорослих овець, брак після відгодівлі; а молодняка – на живу масу, яка отримана в кінці періоду їх вирощування (дані завдання).

Розрахунок виробництва баранини

Статеві-вікові групи	Кількість овець, гол.	Жива маса, кг	Всього баранини, ц
Барани-плідники			
Вівцематки			
Ярки у віці 16-18			
Валахи			
Ягнята - брак 7-8			
Всього			

Приріст. Приріст дають усі ягнята віком до 4 міс, ягнята - брак 7-8 міс, ярки і баранчики віком 16-18 міс, а також барани-плідники і вівцематки - брак на відгодівлі.

Поголів'я ягнят у віці 4 міс. визначають по обороту стада. Із отриманого приплоду необхідно відняти ягнят, які значаться у графі вибуття.

Приріст на одну голову ягнят брак у віці 7-8 міс. та ярки баранчиків у віці 16-18 міс. визначається як різниця між живою масою у цей період і в чотири місяці.

Гній. Розрахунок виходу гною необхідно проводити виходячи з норм технологічного проектування. У зимовий період норма його виходу на одну дорослу вівцю за добу становить 4 кг, літом у зв'язку з перебуванням овець протягом дня на пасовищах - 2 кг, на одну голову молодняка відповідно - 2 і 1 кг.

Розрахунок приросту овець

Статеві-вікові групи	Кількість овець, гол.	Приріст на 1 гол., кг	Всього приросту, ц
Барани-плідники			
Вівцематки			
Ярки у віці 16-18 міс.			
Баранчики у віці 16-18 міс.			
Ягнята - брак 7-8 міс.			
Ягнята у віці 4 міс.			
Разом			

Розрахунок виходу гною

Статеві-вікові групи	Літо				Зима				Всього за рік, т
	Кількість голів	Кількість днів	норма на 1 гол, кг	Всього, т	Кількість голів	Кількість днів	норма на 1 гол, кг	Всього, т	
Дорослі вівці (барани-плідники і Матки, валахи)									
Молодняк 16-18 міс.									
Ягнята 7-8 міс.									
Разом									

Корма. Розрахунок потреби в кормах необхідно проводити виходячи з витрат кормових одиниць на 1 ц вовни і приросту, структури річного раціону і поживності кормів, які використовуються в раціонах.

Згідно з вихідними даними в прикладі на 1 ц вовни буде витрачено 125 ц к. од. і на 1 ц приросту 9 ц к. од.

Структура річного раціону: сіно - 12%, солома - 8, сінаж - 4, силос - кукурудзяний 20, концентрати - 20 і зелені корми 36%.

Поживність: сіна - 0,5 к. од., соломи - 0,2, сінажу - 0,36, силосу кукурудзяного - 0,2, концентратів - 1, зелених кормів - 0,2 к. од.

Розрахунок потреби в кормових одиницях

Продукція	Кількість, ц	Витрати к. од. на ц	Всього, ц к. од.
Вовна			
Приріст			
Разом			

Розрахунок потреби в кормах, ц

Корми	Структура раціону, %	Потреби, к. од., ц	Поживність кормів, в 1 кг к. од.	Необхідно мати кормів, ц
Сіно				
Солома				
Сінаж				
Силос кукур.				
Концентрати				
Зелені корма				

Всього				
--------	--	--	--	--

Підстилка. Потреби в підстилці слід розраховувати, виходячи з норм технологічного проектування, тобто на дорослу вівцю необхідно витратити на добу 0,5 кг соломи і на 1 голову молодняка - 0,35 кг.

Розрахунок потреби в підстилці

Статеві-вікові групи	Кількість овець, гол.	Норма на 1 вівцю на добу, кг	Кількість днів	Всього, ц
Дорослі вівці (барани плідники і матки, валахи)				
Молодняк 16-18 міс.				
Разом				

Вода. Потребу у воді слід розраховувати, виходячи з норм води на добу (на дорослу вівцю 10 кг і молодняк 5 кг).

Розрахунок потреб у воді

Статеві-вікові групи	Кількість овець, гол.	Норма на 1 вівцю на добу, кг	Кількість днів	Всього, ц
Дорослі вівці (барани плідники і матки, валахи)				
Молодняк 16-19 міс.				
Ягнята - брак 7-8 міс.				
Разом				

Список використаної літератури

1. Штомпель М.В., Вовченко Б.О. Технологія виробництва продукції вівчарства: Навч. видання. - К.: Вища освіта, 2005. - 343 с.
2. Сухарльов В.О., Дерев'янку О.П. Вівчарство./ Навчальний посібник. - Харків: Еспада, 2003. - 256 с.
3. Вівчарство України. /За ред. В.П. Бурката,. - К.: Аграрна наука, 2006. - 614 с.

**Віддруковано у навчально-методичному відділі
Державного вищого навчального закладу
«Херсонський державний аграрний університет»
73006, Україна, м. Херсон, вул. Стрітенська, 23**